

T.C.

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**GENÇ FUTBOLCULARIN ALGILADIKLARI EBEVEYNLİK
TARZLARININ SPORDA ANTİSOSYAL VE PROSOSYAL
DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ulaş Sadık BARDAKÇI
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ

Burdur, 2022

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**GENÇ FUTBOLCULARIN ALGILADIKLARI EBEVEYNLİK
TARZLARININ SPORDA ANTİSOSYAL VE PROSOSYAL
DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ulaş Sadık BARDAKÇI
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ

Burdur, 2022

**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08.04.2022 tarih ve 422/9 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 21.04.2022 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Ulaş Sadık BARDAKÇI'nın "Genç Futbolcuların Algıladıkları Ebeveyn Tarzlarının Sporda Antisosyal ve Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) :

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ

ÜYE :

Prof. Dr. Emrah ATAY

ÜYE :

Dr. Öğr. Üyesi Kenan IŞILDAK

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ulaş Sadık BARDAKÇI

Tarih

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden bugüne kadar her konuda destek ve yardımlarını gördüğüm danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ'a, çalışmalarımı titizlikle inceleyerek olumlu katkılarda bulunan hocam Prof. Dr. Emrah ATAY'a, beni sürekli destekleyerek yüreklendiren hocam Doç. Dr. Oğuzhan DALKIRAN'a, ölçeklerin uygulanması aşamasında yardımlarını gördüğüm arkadaşım Çağrı AYÇA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, Aileme ve her zaman yanımda olan sevgili eşim Pınar Kayıkçı BARDAKÇI 'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Genç Futbolcuların Algıladıkları Ebeveyn Tarzlarının Sporda Antisosyal ve Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

Ulaş Sadık BARDAKÇI

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının (stilllerinin) sporda antisosyal ve prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu yaşları 14 ile 19 arasında değişen toplamda 605 alt yapı futbolcusu oluşturmuştur. Araştırmanın verileri “Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği” ve “Ebeveynlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler 25.0 SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlere geçilmeden önce verilerin çarpıklık ve basıklık diğer bir deyişle skewness ve kurtosis değerlerine bakılarak normal dağılımları kontrol edilmiştir. Analiz sonuçlarında göre verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini, ölçeklerden ve alt faktörlerden aldıkları puanların ortalamalarını, standart sapmalarını ifade etmek için betimleyici istatistik teknikler kullanılmıştır. İki farklı grubun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığını test etmek için ilişkisiz örneklem için t testi (Independent Samples t Testi), ikiden fazla grubun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığını test etmek için ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (Tek Yönlü ANOVA) ve iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü test etmek için ise basit doğrusal korelasyon (Pearson moment çarpım korelasyonu) testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış sergileme düzeylerine bakıldığında hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma prososyal davranış sergileme ortalamaları, antisosyal davranış sergileme ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan genç futbolcuların anne-baba algılarının yüksek olduğu görülmektedir. Genç futbolcuların rakiplerine ve takım arkadaşlarına yönelik prososyal davranışlar sergilemeleri ile anne ve baba algıları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki söz konusu iken; rakiplerine ve takım arkadaşlarına yönelik antisosyal davranışlar sergilemeleri ile onların anne ve baba algıları arasında anlamlı fakat negatif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antisosyal Davranış, Ebeveyn Algısı, Genç Futbolcular, Prososyal Davranış, Spor.

Sayfa Adedi: 86

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ

Young Football Players, Sport, Antisocial Behaviors, Prosocial Behaviors, Parents' Perceived.

(Master Thesis)

Ulaş Sadık BARDAKÇI

ABSTRACT

The purpose of this research; The aim of this study is to examine the relationship between the perceived parenting styles (styles) of young football players and their antisocial and prosocial behaviors in sports. Correlational research design, one of the quantitative research methods, was used in the research. The study group of the research consisted of a total of 605 football players aged between 14 and 19. The data of the study were collected using the "Scale of Prosocial and Antisocial Behaviors in Sports" and "Parenting Perception Scale". The obtained data were analyzed using 25.0 SPSS package program. Before the analysis, the normal distribution of the data was checked by looking at the values of skewness and kurtosis, in other words skewness and kurtosis. According to the results of the analysis, it was determined that the data showed normal distribution. Descriptive statistical techniques were used to express the demographic characteristics of the participants, the averages and standard deviations of the scores they got from the scales and sub-factors. To test whether there is a statistically significant difference between the means of two different groups, t-test for unrelated samples (Independent Samples t-Test), to test whether there is a statistically significant difference between the means of more than two groups, one-factor analysis of variance for unrelated samples (One-Way ANOVA) and the simple linear correlation (Pearson moment product correlation) test was used to test the amount and direction of the relationship between the two variables. According to the results of the research; When the prosocial and antisocial behavior levels of young football players are examined, the mean of prosocial behavior both to their teammates and to the opposing team is higher than the mean of exhibiting antisocial behavior. In addition, it is seen that the young football players participating in the research have high parental perceptions. While there is a significant and positive relationship between young football players' prosocial behaviors towards their opponents and teammates and their mother and father perceptions; It has been revealed that there is a significant but negative relationship between their antisocial behavior towards their rivals and teammates and their mother and father perceptions.

Key Words: Antisocial Behaviors, Parents 'Perceived, Prosocial Behaviors, Sport, Young Football Players.

Page Number : 86

Supervisor : (The degree of supervisor(s) must be written in English)

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sınırlılıklar	5
BÖLÜM II.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Sporda Ahlak ve Kuramlar.....	6
2.1.1.1. Psikanalitik Kuram.....	8
2.1.1.2. Davranışçı Kuram.	9
2.1.1.3. Bilişsel Kuram.....	9
2.1.2. Ahlaki Açıdan Spora Uyan Davranışlar.....	12
2.1.2.1. Sportmenlik.....	12
2.1.2.2. Hoşgörü.	13
2.1.2.3. Fair Play.	13
2.1.3. Ahlaki Açıdan Spora Uymayan Davranışlar.....	15
2.1.3.1. Doping.....	15
2.1.3.2. Irkçılık ve Ayrımcılık.....	16
2.1.3.3. Şiddet.....	17
2.1.3.4. Şike, Teşvik Primi Hile, Aldatma..	18
2.1.3.5. Bahis Oyunları.....	19
2.1.4. Prososyal Davranışlar.....	20

2.1.4.1. Prososyal Davranış Temelleri ve Etkileyen Faktörler.....	20
2.1.4.2. Futbolda Prososyal Davranışlar.	21
2.1.5. Antisosyal Davranışlar.	21
2.1.5.1. Antisosyal Davranış Temelleri ve Etkileyen Faktörler.	22
2.1.5.2. Futbolda Antisosyal Davranışlar.	22
2.1.6. Ebeveynlik Kavramı.....	23
2.1.6.1. Ebeveyn Tanımı ve Ebeveyn Tutumları.....	23
2.1.6.2. Ebeveyn Tutumlarına Etki Eden Faktörler.....	24
2.1.6.3. Ebeveyn Tarzları.	24
2.2. İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM III	35
YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Çalışma Grubu.....	35
3.3. Veri Toplama Araçları.....	35
3.4. Verilerin Analizi.....	36
BÖLÜM IV	38
BULGULAR VE YORUM.....	38
4.1. Araştırmaya Katılan Genç Futbolcuların Demografik Özellikleri	38
4.2. Ölçek Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Normallik Analizi Sonuçları.....	39
4.3. Genç Futbolcuların Oynadıkları Takımların Lig Statülerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına Analiz Sonuçları.....	41
4.4. Genç Futbolcuların Anne Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin Analiz Sonuçları	42
4.5. Genç Futbolcuların Baba Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin T- Testi Analizi Sonuçları	43
4.6. Genç Futbolcuların Anne- Baba Ayrı ya da Beraber Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin T- Testi Analizi	44
4.7. Genç Futbolcuların Lisanslı Olarak Futbol Oynama Sürelerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin ANOVA Analizi.....	45
4.8. Korelasyon Analizi Bulguları.....	46
BÖLÜM V.....	52
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	52
5.1. Sonuç ve Tartışma	52

5.2. Öneriler.....	55
KAYNAKLAR.....	57
EKLER	67
EK-1	68
EK-2	68
EK-3	72
ÖZGEÇMİŞ	73

KISALTMALAR

TDMK : Türkiye Doping Mücadele Komisyonu

TMOK : Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablolar

Sayfa

Tablo 1. Genç Futbolcuların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizleri.....	38
Tablo 2. Ölçek Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Normallik Analizi Sonuçları	39
Tablo 3. Futbolcuların Oynadıkları Takımların Lig Statülerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları.....	41
Tablo 4. Futbolcuların Annelerinin Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları.....	42
Tablo 5. Futbolcuların Babalarının Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları.....	43
Tablo 6. Futbolcuların Anne- Babalarının Ayrı ya da Beraber Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları	44
Tablo 7. Futbolcuların Lisanslı Olarak Futbol Oynama Sürelerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	45
Tablo 8. Genç Futbolcuların Algıladıkları Anne Algısı Boyutları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 9. Genç Futbolcuların Algıladıkları Baba Algısı Boyutları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	49

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden problem durumu, problem cümlesi ve alt problemler ile araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Futbol günümüz dünyasının en popüler spor branşlarından biridir. Hem lisanslı sporcu sayısı açısından hem de izlenme yani seyirci sayısı açısından dünyanın en çok takip edilen branşıdır. Bu nedenle futbolcuların olumlu veya olumsuz saha içi davranışları kitleleri etkilemektedir. Sporcuların veya futbolcuların saha içinde veya antrenmanlarda sergiledikleri bu davranışlar literatürde antisosyal ve prososyal davranışlar olarak sınıflandırılmıştır.

Sporda prososyal ve antisosyal davranışlar son zamanlarda özellikle ülkemizde en çok çalışılan konuların başında gelmektedir. Bu iki kavramın genel anlamda neleri ifade ettiğini belirtip daha sonra sporda nasıl ele alındıklarına değinilmesi gerekmektedir. Prososyal davranış, başka bir bireye veya bir grup kişiye yardım etmeyi veya fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü eylemleri ifade eden ve genelde olumlu davranışlar olarak sınıflanan davranış türüdür (Eisenberg & Mussen, 1998, s.3). Spor olaylarında prososyal davranışlara örnek olarak, yere düşen rakibi yerden kaldırmak, yenilgi sonrası bile rakibi tebrik etmek gibi örnekler verilebilir (Sage, Kavussanu ve Duda, 2006). Antisosyal davranış ise toplumun kurallarını ve yasalarını ihlal eden herhangi bir eylemdir. Failin yaşı ne olursa olsun yasa dışı veya kural dışı olan bir eylem olarak tanımlanır (Connor, 2004). Sporda antisosyal davranışlara örnek olarak, oyuncunun sakatlık numarası yapması veya avantaj elde etmek için rakibi bilerek sakatlamaya çalışması gibi davranışlar verilebilir (Sage, Kavussanu ve Duda, 2006).

Alanda bu konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; antisosyal ve prososyal davranışların farklı branşlara göre ele alındığı görülmektedir. Bu branşlar Futbol (Alemdağ, 2018; Yarayan ve ark., 2020; Sezen-Balçıklı, 2011; Kavussanu ve ark.,

2009), Basketbol (Sukys ve ark., 2011), Buz Hokeyi (Sezen-Balçıkanlı ve Yıldırım, 2018), Bocce (Varol ve Türkmen, 2021) gibi branşlardır.

Sporda antisosyal ve prososyal davranışların çalışmalarda diğer ele alınış şekli ise bu davranışların sergilenmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğudur. Kişilik özelliklerinin (Jones ve ark., 2017), antrenörlerin sahip oldukları antrenörlük tarzlarının (Chen ve ark.,2016), sahip olunan ya da algılanan sosyal kimliğin (Bruner, Boardley & Cote, 2014), sporcu kimliğinin (Görgülü ve ark.,2018), takım ortamındaki motivasyonel iklimin, temel psikolojik ihtiyaçların ve ahlaktan uzaklaşma durumunun (Hodge & Gucciardi, 2015), ahlaki akıl yürütme, ahlaki atmosfer, adil oyun tutumu ve destekleyici antrenör-sporcu ilişkisinin (Esther ve ark., 2011), cinsiyetin (Kavussanu ve ark., 2009), kontrol edici ve özerklik destekleyici koçluk stiline (Hodge & Lonsdale, 2011), ahlaktan uzaklaşma düzeyinin (Wang & Chen, 2016), hissedilen genel öz yeterlik ve akademik öz yeterlik seviyesi (Yıldız, Şenel ve Şahan, 2015) gibi değişkenlerin spor olaylarında genç sporcuların antisosyal ve prososyal davranışlarda bulunmasıyla ilişkisi olduğu belirtilmiştir.

Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin hem sosyal hayatta hem de spor ortamlarında antisosyal ve prososyal davranışlarda bulunmasını doğrudan etkileyen bir diğer önemli değişken ise ebeveyn ilişkileridir (Shek & Ma, 2001; LaVoi & Stellino, 2008; Wagnsson, Stenling, Gustafsson & Augustsson, 2016; Danioni & Barni, 2019). Spor müsabakası ya da yarışması sırasında sporcuların ahlaki davranışlarına etki edebilecek, sporcuların sahip oldukları bireysel ve sosyal değişkenlerden bahseden Kavussanu (2012) aile, ebeveyn motivasyon iklimi ve ebeveyn tutumlarını sosyal bir değişken olarak ele almış ve bu değişkenlerin spor olayları sırasında sporcuların ahlaki davranışlarını doğrudan etkilediğini vurgulamıştır (s.368-372). Yapılan çalışmalar baba-ergen çatışması ve anne-ergen çatışmasının eş zamanlı olarak ergen antisosyal ve prososyal davranışlarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Shek & Ma, 2001). Ayrıca ebeveynini sosyal statüye önem veren biri olarak algılayan ergenlerin spor olaylarında antisosyal davranış sergileme eğiliminde oldukları (Danioni & Barni, 2019), yine aynı şekilde performans odaklı bir tutumda olan ebeveynlerin çocuklarının da antisosyal davranış sergileme eğiliminde oldukları (Wagnsson, Stenling, Gustafsson & Augustsson, 2016; LaVoi & Stellino, 2008) çalışmalarda belirtilmiştir. Literatüre bakıldığında genç sporcuların özellikle de genç

futbolcuların algıladıkları ebeveyn tarzları ile sergiledikleri prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı; Genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının (stillerinin) sporda antisosyal ve prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini “Genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının (stillerinin) sporda antisosyal ve prososyal davranışlar sergilemeleri arasında ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Alt problemler. Bu çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Araştırmaya katılan genç futbolcuların demografik özellikleri nelerdir?
2. Araştırmaya katılan genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış sergileme düzeyleri nedir?
3. Araştırmaya katılan genç futbolcuların ebeveyn algıları hangi düzeydedir?
4. Araştırmaya katılan genç futbolcuların oynadıkları takımlarının lig statüleri onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmakta mıdır?
5. Araştırmaya katılan genç futbolcuların anne sağ ya da ölü olma durumları onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmakta mıdır?
6. Araştırmaya katılan genç futbolcuların baba sağ ya da ölü olma durumları onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmakta mıdır?
7. Araştırmaya katılan genç futbolcuların anne-baba ayrı ya da beraber olma durumları onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmakta mıdır?

8. Araştırmaya katılan genç futbolcuların lisanlı olarak futbol oynama süreleri onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmakta mıdır?

9. Araştırmaya katılan genç futbolcuların algıladıkları anne algısı boyutları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasında ilişki var mıdır?

10. Araştırmaya katılan genç futbolcuların algıladıkları baba algısı boyutları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının (stillerinin) sporda antisosyal ve prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Literatür incelendiğinde sporcuların antisosyal ve prososyal davranış sergilemelerinde farklı değişkenlerin etkisinin olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda aile yani ebeveyn algısının sporda antisosyal ve prososyal davranışları etkilediği ile ilgi çalışmalara yeterince yer verilmediği saptanmıştır. Bu sebeple çalışmada genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının (stillerinin) sporda antisosyal ve prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi yanında, genç futbolcuların antisosyal ve prososyal davranış sergilemelerini etkileyen sebepler farklı değişkenler açısından incelenecektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Spor; barış, sevgi, dürüstlük gibi kavramları birleştiren ülkeler arası ilişkilerin gelişmesini sağlayan ve halk sağlığını koruyan önemli bir araçtır (Sevim, Tuncel, Erol, Sunay, 2001, s.1). Fair play olarak nitelendirilen sporda ahlaklı davranmak genç sporcuların takım arkadaşlarına ve rakiplerine karşı adaletli ve sportmen davranışlar sergilerini gerektirmektedir (Donuk ve Şenduran,2017, s.59-63).

Bu bağlamda genç sporcuların sporda ahlaklı davranış olarak isimlendirilen prososyal davranışlar ve sporda ahlak dışı davranış olarak nitelendirilen antisosyal davranış sergilemelerinin altında yatan ilişkili faktörlerden ebeveynleriyle olan ilişkilerinin etkisini göz önünde bulundurmak önemlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 1.Çalışmaya sadece futbol branşında aktif sporcu olan katılımcılar dâhil edilmiştir.
- 2.Çalışmada sadece futbol takımlarının alt yapılarında oynayan yaşları 14- 19 yaş arası sporcuları kapsamıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölüm içerisinde yapılan araştırmanın literatürle ilgili bilgileri taranarak çalışmanın kuramsal çerçevesi dahilinde; sporda ahlak ve kuramlar, ahlaki açıdan spora uyan davranışlar, ahlaki açıdan spora uymayan davranışlar, prososyal davranışlar, sporda prososyal davranışlar, anti-sosyal davranışlar, sporda anti-sosyal davranışlar, ebeveyn tanımı ve tarzları konularına yer verilmiştir.

2.1.1. Sporda ahlak ve kuramlar. Günümüzde spor'un popülerliğinin artması, spor tanımının bilinmesi daha çok önem kazanmıştır (Erdemli, 2016, s.38). Spor özellikle gençlerin istediği fiziksel bir aktivite, aynı zamanda tüm toplumlara yayılmış kültürel unsur olarak ön plana çıkmaktadır (Gillet, 1975, akt. Dever, 2015, s.17). Kavramsal olarak sporun anlamı; kişinin yeteneklerinin gelişmesini sağlayan, belirli kurallara tabi olarak araçlı veya araçsız şekilde serbest zamanlarında yapılan ya da tam zamanı alan meslekleşmiş şekilde icra edilen sosyalleştirici ve toplumu bütünleştirici faaliyet ve kültürel bir olgudur. Bunlar; bir kişinin fiziksel, motor, zihinsel, entelektüel ve sosyal yeteneklerini geliştirmeyi ve bu yeteneklerini belirli kurallar dahilinde geliştirmeyi amaçlayan eğitici ve rekreasyonel etkinliklerdir (İnal, 2015, s.6).

Spor; insan gelişimi üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmanın yanı sıra barış, sevgi, kardeşlik, hoşgörü, saygı, dürüstlük ve bağlılık gibi kavramları birleştirir. Ancak spor; kalıcı barışın sağlanması, ülkeler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve halk sağlığının korunması için önemli bir araçtır (Sevim, Tuncel, Erol ve Sunay, 2001, s.1). Spordaki ekonomik koşulların kazançlı bir endüstri haline gelmesi günümüzde popülerliğinin ve spor müsabakalarında ahlak dışı davranışların artmasına neden olmuştur. Bu durum sporda ahlaki sorunları gündeme getirmiştir. Ahlak kavramı, endüstrileşmeye bağlı olarak işgücü ve iş yaşamının kazandığı öneme bağlı olarak literatüre girmiş olan bir terimdir (Tanrıverdi, 2012, s.1077).

“Yaşantımız içerisinde ahlak kelimesini çok sık kullanmaktayız. Meslek ahlakı, gençlik ahlakı, siyasetçi ahlakı vb. ifadelerimizle belirli alanlara ahlak kurallarına vurgu yapmaktayız” (Denver, 2015, s.224). Akarsu (2019, s.18)’ya göre ahlak; belli insan topluluğu ile kabul gören bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen davranış biçimleri, yasa ve ilkelerin bütünüdür. Toplu halde yaşayan insanoğlu davranışlarını, başkalarını da gözetmekte olan bir ilgi ve kaygılara bağlı olarak iyi, kötü, doğru ve yanlış şeklinde terimler aracılığı ile belirli bir şeyin değerli bulunması ya da bulunmaması yolu ile yani değerlendirmeler yaparak yönlendirir (Özlem, 2019, s.19). Yani ahlakın sosyal bir yönü de bulunmaktadır. Bu konudaki en ayırt edici özellik, ahlakın bir inanç ve düşünce sistemi olmasıdır (Güngör, 2020, s.9-10). O halde ahlak, temelinde insan yaşantılarının sonucu ortaya çıkan birtakım değerler topluluğudur (Denver, 2015, s.225).

Toplumun her ferdinin olduğu gibi sporcuların da mesleklerini yaparken uymaları gereken kuralların en başında ahlaki kurallar gelmektedir. Sporun kurallarına uymanın, hem galibiyetlere hem de mağlubiyetlere dikkat etmenin, oyun olarak spor yapmanın, perde arkasında kazanmak ve kaybetmenin olduğunu ve buna uygun davranmamız gerektiğini anlamının bir biçimidir. Bu nedenle sportif faaliyetler ve spor eğitimi, ahlaki değerlere bağlı kalarak mücadele yönünde antrenman yanında sporcuların psikolojik hareketini en üst düzeye çıkarma çabaları şeklinde olmalıdır (Tanrıverdi, 2012, s.1079-1080).

Sportif faaliyetleri mümkün kılan bir değer olan spor ahlakı aynı zamanda sportmenlik ve ‘fairplay’ olarak belirtilir (Balçıkınlı ve Yıldırım, 2011, s.50). Spor, sadece fiziksel yeteneklerini geliştiren ve kullanan insanlar için değildir. Çünkü spor; beden, zihin, akıl, irade, duygular, öz denetim sistemi, ahlak ve bir arada yaşama özel bir odaklanma gerektiren bir olgudur. Yani atlet, sadece sporda başarı için çabalayan biri değildir. Sporda başarı için verilen mücadelenin yanı sıra ahlaki ve estetik değerleri ortaya çıkarmaya çalışır (Erdemli, 2016, s.53-54).

Sporcu davranışlarını açıklamaya çalışan araştırmacılar, Bandura’nın (1991) teorisi olan sosyal bilişsel kuramını temel alarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Kavussanu & Boardley, 2009). Sporda ahlak kavramı, fair play terimi ile ifade edilmektedir. Türkiye Futbol Federasyonunun Fair Play Talimatı’nın 5. maddesinde fairplay, “oynadığı oyunu dürüst şekilde oynama, rakip ya da rakiplere sportmence davranma

düşüncelerinden hareketle; karşılaşmalara katılan kulüpler, oyuncu, hakem, seyirci, teknik direktör ve eğiticilerin;

a– Oyunun ya da yarışmanın kurallarına uymaları;

b– Rakip takımın oyuncularına, turnuvadan sorumlu kişilere, oyunda yer alan diğer görevlilere, seyirciye, medyaya ve yayıncıya sportif bir şekilde davranılması için çaba göstermeleri;

c– Maçlara katılım sağlayan herkesiz maçtan önce, maç esnasında ve maç sonunda ve maçı yöneten kişilerin vermiş oldukları kararlara saygı duymaları” olarak tanımlanmıştır (Türkiye Futbol Federasyonu Fair Play Talimatı, 2019, s.1-2). Uluslararası Fair Play Komitesi tarafından ise fair play, belirli bir takım ya da sporcunun galibiyeti veya performansının düşmesini göz ardı edilmesi şeklinde yapılan jest olarak tanımlanmaktadır. Şöyle ki; müsabaka sırasında güç şartlarda mücadele eden sporcuların fair play kurallarına bilinçli ve tutarlı olarak uymaları rakibine karşı haksız avantaj ve dezavantajlarını kabullenmemeli rakibini düşman olarak görmemeleri rakibini de eş değere haklara sahip bir birey olarak görmesidir. Kısacası fair play, fırsat eşitliğini bozmamaktır. Fair play sporun doğasında olan kazanmak ve kaybetmek kavramları içinde barındırdığı rakibine karşı adaleti ve sportmenliği ön planda tutarak genç sporculara örnek olacak davranışları sergilemek gerekmektedir. Sporcunun rakibine karşı ahlak dışı davranışları sergilemesi hem sportmenlikten uzaklaşmasına hem de müsabakalarda ahlak dışı olayların artmasına neden olmaktadır. Fair play, öncelikle performans ve yarışmaya dayalı sporlarda ahlak dışı davranışların artmasına karşı ahlaklı olmaya yönlendirmeyi hedef belirler (Donuk ve Şenduran, 2017, s.59-63).

2.1.1.1. Psikanalitik kuram. Ahlak kavramı çalışmaları içerisinde psikanaliz kurucusu olan Sigmund Freud psikanalitik yaklaşımıdır. Sigmund Freud’un psikanalitik yaklaşımına göre kişinin davranışlarını bir biri ile olan etkileşimlerinin sonucu kişinin davranışlarını belirlemektedir. Kişinin davranışlarını ise üç ana sistemden oluşur “id”, “ego”, ve “süper ego” dur (Dinç ve Sayar, 2020, s.99). Bu üç ana sistemde bulunan id mantık ile yönetilemez değer yargısı ve ahlaktan yoksundur. Örneğin bir müsabakada deplasmana gelen sporcuların maç öncesi hazırlıkları için sahaya çıktıklarında ev sahibi takımın taraftarları rakip oyunculara kötü tezahüratlar

yapması id'in göstergesidir. Kişiliğin ikinci ana ögesi olan ego ise; süperegö ve idi kontrol eder. Ego bir insanda kişiliğin en önemli ögesidir, ego eğer süperegö ve idi dengeli yönetebilir ise denge ve uyumu sağlamayı sürdürür (Hall,2016, s.23-35). Süper ego ise, kişiliğin ahlaki ve yargılayıcı bölümüdür. Toplum vicdanı, ahlaki değerleri ve toplumsal kuralların yansımasıdır. Spor ortamındaki evrensel değerlerde süperegö yani fair play olarak adlandırılır. (Dinç ve Sayar, 2020, s.99).

2.1.1.2. Davranışçı kuram. John B. Watson tarafından ortaya konulan kuramdır. Diğer davranış kuramcılar ise I. Pavlov ve B. F. Skinnerdir. Davranışçılara göre bireyin içsel fonksiyonları incelemek yerine bireyin gözlenebilir davranışlarını incelemektir (Aydoğan, 2020, s.10).

Davranışçı kurama göre insanlar için yaşantılar belirleyici nitelikte olup bu insanlar, yaşantıları sonucu öğrenmiş oldukları davranışlarının toplamıdır. Davranışçı yaklaşıma göre başkalarının onayladığı ve görüp yaptığı davranışlar “doğru” olarak değerlendirilirken, onaylanmayan ve yapılmayan davranışlar “yanlış” olarak kabul edilmektedir (Gürses ve Klavuz, 2016, s.99). Maç sırasında ısıklanan sporcular, kendi evinde rakibini ağırlarken de aynı davranışı ona yapabilir. Spor sahalarında yaşanan terörlerin başlıca sebebi de budur. Medya tarafından fethi gidip zafer kazanmışçasına sergilenen davranışlar rakibin ya da seyircinin sakatlanmasına ya da ölmesine neden olmasına rağmen yanlış bir davranış yani olumsuz ahlak davranışı olarak devam etmektedir. Rakibin ya da rakip seyircinin sakatlanmasına ve hatta ölmesine neden olan davranışlar ahlaki açıdan olumsuz bir durum yani yanlış bir davranış olmasına rağmen, gerek medyanın gerekse kamuoyunun zafer kazanmışçasına ya da fethi gidermişçesine lanse ettiği olaylar bu davranışların yapılmasını pekiştirmektedir (Efek, 2019, s.118-119).

2.1.1.3. Bilişsel kuram. İnsan gelişiminde temel inceleme alanlarından biri bilişsel gelişimdir. Biliş sözcüğü bireylerin dünyayı öğrenmeleri ve anlamalarını içeren zihinsel faaliyetler anlamına gelmekte ve algılama, bellek, yargılama, kavrama, karşılaştırma, yorumlama, değerlendirme, dikkat, analiz, sentez gibi süreçleri içerisine alan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Çelik, 2019, s.84).

Bilişsel kuramcılar, insanı edilgen bir varlık olarak yorumlamazlar insanı etkin bir varlık olarak görür ve çevresindeki durum ve olaylara nasıl yorumladığına odaklanırlar. Bu açıdan insanın bilgi işleme süreçlerinde kişilik farklılıklarının olduğunu belirtirler. Bilişsel kuramcılara göre insanın düşüncelerinin davranış biçimlerinin sonucu olduğunu açıklamaktadırlar (Aydoğan, 2020, s.10).

Bilişsel kuramcılarının en önemli temsilcisi Jean Piaget ve Lawrence Kohlber'dir. "Ahlak gelişim" kuramlarını bilişsel gelişime dayandırarak geliştirmişlerdir. Ancak iki bilim insanının özgünlüğü ve düşünceleri arasında farklılık görülmektedir (Öztürk ve Akbaba, 2019, s.130).

Jean Piaget Ahlak gelişimini üç evrede inceler:

1. Ahlak öncesi evre (4-5 yaş)
2. Dışa bağımlı ahlak anlayışı (6-10 yaş)
3. Ahlaki özerklik (11 yaş ve sonrası)

Piaget ahlak öncesi evreyi, 5 yaşına kadar çocukların çevresinde gördüğü olayları aynen taklit ettiği bir evre olarak açıklar. Yani etraflarında gördükleri olayların ne oldukları, ne anlama geldikleri hakkında fikirleri yoktur. Yetişkinlerin otoritesine körü körüne bağlıdırlar. Dışa bağımlı ahlak evresinde ise 6-10 yaş arasındaki çocuklar artık çevrelerindeki olayların anlamlarını kısmen de olsa anlamaya başlarlar. Kurallara mutlak uyum bu dönemin temel özelliğidir. Çocuklara göre kural büyük bir otorite tarafından konulmuştur ve asla sorgulanamaz. Yanlış davranış bu dönemdeki çocuklara göre otomatik olarak cezayı gerektirir. Son evre olan ahlaki özerklik evresinde ise çocuklar kuralların insanlar tarafından konulan basit şeyler olduğunu anlar. Kuralların isteğe ve faydasına göre değiştirilebileceğini anlarlar. Bir kural çiğnenmişse sonuca değil önce nedene ve niyete bakılır ve ahlaki değerlendirme buna bağlı olarak yapılır (Efek, 2019, s.119-120).

Kuramın bir diğer önemli temsilcisi olan Kohlberg ahlakın anlam ve işlevlerini birey ve toplumsal yaşamın içerisinde incelemiştir. Farklı kırsal ve kentlerde yapmış olduğu araştırmalarda iki farklı kültür veya toplumdaki ahlakın anlamının şekillenışı inceleyerek ahlak gelişimini üç düzey her üç düzeyin içerisinde iki aşama olmak üzere toplam altı aşama olarak açıklamıştır (Öztürk ve Akbaba, 2019, s.131).

1. Gelenek Öncesi Düzey

-Ceza ve İtaat Eğilimi

-Saf Çıkarıcılık (Araçsal İlişkiler Eğilimi)

2. Geleneksel Düzey

-İyi Çocuk Eğilimi (Kişilerarası Uyum)

-Kanun ve Düzen Eğilimi

3. Gelenek Sonrası Düzey

-Toplumsal Sözleşme Eğilimi

-Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Gelenek Öncesi dönemin içerisindeki çocuğun doğru ve yanlış ayırt edebilecek bilişsel farkındalığı gelişmediğinden anne ve babanın otoritesine bağımlıdır (Öztürk ve Akbaba, 2019, s.131). Gelenek öncesi dönemim içerisinde bulunan ceza ve itaat eğilimi ise bireyin davranışının iyi veya kötü olduğuna yetişkinleri tarafından nasıl tepki verileceğine göre şekillenir ve doğru olan davranışı sergileme nedeni ise cezadan kaçınmak ve otoritenin gücüne itaat etmektir (Yapıcı, 2017, s.51-52). Örneğin bir futbolcunun müsabaka esnasında rakibine karşı iyi niyetli olmamasına rağmen kırmızı kart cezası almamak için iyi niyetli davranabilmektedir (Efek, 2019, s.121). Gelenek öncesi evreni bir başka aşaması olan saf çıkarıcılık eğilimi ise doğru davranış kişinin ihtiyaçlarını karşılanmasıdır. Bu evrenin içerisinde olan birey cezadan kaçınır ve ödüllendirilen davranışlara yönelim vardır. Herkesin farklı çıkarları olduğunu, doğru olanın adil ve eşit bir alverişi olduğunu bilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1999; Gander & Gardiner, 1998; akt. Yapıcı, 2017, s.52). Futbolcunun maç sırasında hakemin görmediği ofsayt durumda ya da haksız kazanılan bir penaltının sonucunda takımını rakibine karşı üstünlük kazanılmasında oyuncu oyuna itiraz etmez oyununa devam edebilir ya da fazla para kazanmak adına birden fazla kulüpten transfer teklifi alan oyuncunun en yüksek para teklifi veren kulübe transfer olan oyuncu çıkarları doğrultusunda takım arkadaşlarını ve kulüp yöneticilerini yarı yolda bırakabilir. Burada önemli olan ticari ve şahsi çıkardır (Efek, 2019, s.121).

Geleneksel düzey dönemi üç ve dördüncü aşamaları içine alır bu dönemdeki bireyler genellikle ergenlik dönemi içerisinde bulunan bireylerdir. Toplumun en küçük

grubundan en büyük grubunun beklentileri her şeyden önemlidir. Bireyin kendi istekleri grubun isteklerinden geri planda kalır. Toplum düzenine itaat önemlidir. Geleneksel düzey dönemi içerisinde üçüncü aşamada yer alan kişiler arası uyum eğilimi de yaşlılarıyla işbirliği gözlenmektedir. Başkalarını yardım etmeyi onları mutlu etmeği ve iyi davranış sergilemesi gözlenmektedir. Bu dönemde başkaları tarafında onay görmek ve iyi çocuk olmak önemlidir. Geleneksel düzey dönemin dördüncü aşaması olan kanun ve düzen eğilimi ise doğru tutumun otorite ve toplumun sosyal düzenine uygun yaşlılarının kurallarının aksine toplum kurallarının öncelikli olduğu kanunlara soru sorulmaksızın itaat edildiği ve kanunlara uymayanların onaylanmadığı dönemdir. Ayrıca çoğu yetişkinin bu dönemde kaldığı bir sonraki dönem özelliklerini geçiş gösteremediği söylenmiştir. (Senemoğlu,2020, s.70).

“Kohlberg kuramının üçüncü aşaması olan gelenek sonrası düzeyde bireyin, başkaları otoriteden bağımsız olarak izlemek istediği ahlak ilkelerini seçtiği ve kendine özgü değer sistemini örgütlediği düzeydir” (Senemoğlu,2020, s.71).

Gelenek sonrası düzeyin alt boyutu olan toplumsal sözleşme eğilimi evresinde kanunlar toplumdan topluma farklılık gösterebilir, eleştirel yaklaşımda bulunabilir ve demokratik bir şekilde değiştirilebilir. Bu dönemde alınan kanunlar toplumun düzenini temel hak ve özgürlükleri güvence altına almaya yöneliktir (Senemoğlu,2020, s.71).

Ahlak gelişimin son aşaması olan evrensel ahlak eğiliminde birey ahlak ilkelerini adalet eşitlik ve insan haklarına gibi soyut kavramlara dayandırarak seçimini oluşturmaktadır. Bu kavramları özümsemeyen kanunlara uyulmamalıdır. Çünkü bu ilkeler yasanın üstündedir (Senemoğlu, 2020, s.71).

2.1.2. Ahlaki açıdan spora uyan davranışlar.

2.1.2.1. Sportmenlik. Sporun zaman içerisinde yaygınlaşarak popülerliğini arttırması sonucunda sporun sosyal bir olgu ve davranışsal yönelimleri açısından değerlendirmeler önem kazanmıştır. Sportmenlik; sporunun sportif etkinlikler sırasında rakibinin üstünlüğü durumunda sakinliğini koruyarak olumlu davranışlar sergilemesi kendi çıkarlarına öncelik göstermeyerek rakibine karşı empati kurabilen, saygısını yitirmeyen davranışlar bütünü olarak tanımlanmıştır (Turkay,2019, s.22).

Sportmenlik kavramı, sporcu için ahlaki açıdan spora uyan davranışlar olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2.2. Hoşgörü. Hoşgörü kavramı tam olmayan esnek bir davranış tutumunu ifade eder. Hoşgörü kavramı için ölçü oldukça önemlidir. Gereğinden az hoşgörü göstermek kavram bütünlüğünü bozar aynı şekilde gereğinden çok hoşgörü göstermek yine kavramda dağılmaya sebep olur. Hoşgörü kavramının içeriğine bakıldığında aslında kuralların çiğnenmesi ya da bozulması için değil kuralların işlerliği için olduğu karşımıza çıkar. Spordaki kurallara bakıldığında yapı bakımından hoşgörüsüz olduğu söylenebilir. Örneğin atletizm sporunda bazı hareketleri belirleyen kurallar vardır. Bir atletizm sporcusu koşarak geldiğinde ayağı zıplama çizgi çok az geçse atlayışı geçersizdir. Sporcunun ya da antrenörünün bu kurala yönelik yapacağı itirazlar karşısında hiçbir hoşgörülü davranışlar sergilenmez. Öte yandan bir sporcunun da ahlaklı hoşgörülü ve sportmen olarak soylu davranışlar sergilemesi gerekmektedir. Bir spor karşılaşmasının uzatma sırasında gücü tükenen sporcunun oyun önceki kısmı gibi sportmen davranışlar sergilemesi beklenir. Hoşgörü burada devreye girer. Hoşgörü yalnızca sporcular için değil izleyiciler içinde olması gereken bir davranış türüdür. Hoşgörünün var olmadığı yerine şiddetin var olduğu yerde spordan bahsedilemez (Erdemli, 2016, s.113-118).

Futbol maçlarında seyircilerin ve sporcuların şiddet içerikli hareketleri ve kötü davranışlarına yönelik 1985 yılında Avrupa Sözleşmesi hazırlanmıştır. Bu sözleşmeyi 32 ülke onaylamıştır. Sözleşmede yer alan maddelerin amacı var olan ve yeni sporcu ve spor izleyicilerine hoşgörü ve fair play aşılamaktır (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.47).

2.1.2.3. Fair play. “Anglosakson terimi olan fair play; dürüst oyun, dürüst davranış anlamını taşır. Müsabakada sporcuların kendi çıkarlarını ön planda değil de doğrudan yana olma becerisidir” (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.29). Fair play kavramı, sadece bir hakem veya iki sporcu için geçerli olan yeni bir ilişki biçimi değildir. Fair play; seyircilerden masörlere, sporculardan antrenörlere, yöneticilerden hakemlere kadar spordaki herkes için geçerli olan yeni bir kavramdır (Pehlivan, 2004, s.49).

Fair play’in, kurallara dayalı şekilde sportif erdem (formal) ve yaşama ilkeleri olarak sportif erdem (informal) biçiminde iki tarafı ortaya çıkar. Formal fair play; oyunun

bağlayıcı kararları içeren kurallarını kabul etmek ve sıkı bir şekilde uygulamakla sınırlı olsa da kurallara göre informal fairplay gerekli değildir; ancak bir sporunun rakiple eşit bir zeminde rekabet ettiği bu durumları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Yargıçların çıkarları açısından en iyisi olmasalar bile kararlarına saygı duyma, yargıçların aleyhine doğru kararlar almalarına yardımcı olma ve kaybettiklerinde veya kazandıklarında normal davranma çabasına dayanmaktadır (Yıldırım, 2004, s.5).

Fair play, kurallara uyulmadan da öte belirli davranış ve düşünce tarzlarının belirlenmelerini ifade etmektedir. Bu düşünme biçimi; rakibinize her türlü fizyolojik ve psikolojik zarardan bilinçli ve kasıtlı olarak kaçınmın, onun arzularına yem olmadan efendinin sırtına karşı savaşın ve rakibinizin haklarına saygı gösterme biçimindedir. Sporun temel amacı budur. Spor Dalları; hiçbir kural bilmediğiniz, ahlaki ve insani değerleri önemsemediğiniz, kazanmak veya şampiyon olmak için savaşacağınız anlamına gelmez. Aksine saygı, sevgi, dostluk, kardeşlik gibi ahlaki ve insani değerler çerçevesinde savaşmak demektir. Bu tür mücadeleler; zarar vermeme, saygı, adalet, şefkat gibi etik kuralları çerçevesinde yürütülecektir. Bunun tersi ahlaksızdır ve bir spor olarak adlandırılmaz (Tanrıverdi, 2012, s.1081).

Sporda kazanmak ve kaybetmek vardır. Öncelikle rakiplerine karşı dürüst adaletli, sportmence ve genç sporculara örnek davranışlar sergilemektir. Rakiplerine karşı olumsuz davranışlar, haksız kazanılan başarılarla önlemeye yönelik dikkatimizi çeken davranışlara örnek verecek olursak (Donuk ve Şenduran, 2017, s.63).

Galatasaray PAF takımından olan Özgürcan Özcan, attığı ve hakem tarafından sayılan gölü “elle attım” diyerek iptal edilmesini sağlamıştır. Beşiktaş ile Vefaspor arasında oynanmış olan karşılaşmada maç 1-1 devam ederken Beşiktaş’lı Şükrü Erkuş gol atmış ve maçta görevli olan hakem Kemal Halim Gürgen bu golün geçerli olduğunu söylemiş ve topun santra noktasına konulmasını istemiştir. Yalnız Şükrü Erkuş hakemin yanına gelerek topa eli ile müdahalede bulunduğunu ve golün iptal edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 2 Kasım 1969 tarihinde Real Madrid-Sabadell arasında oynanan şampiyonluk karşılaşmasında durum berabere iken Sabadell forveti Zaballa topla kaleye şut çekeceği esnada Real Madrid kalecisi ile defans oyuncusunun çarpışarak bayıldığını görmüştür. Bunun ardından topa vurmaktan vazgeçmiş ve maçı Real Madrid 1-0 kazanmıştır. Maçın ardından Sabadell Kulübü, Zaballa’ya ceza verilmesi için toplanılsa bile İspanya’da basın futbolcuya sahip çıkarak onun çok iyi

bir golcü olduğunu belirterek mükemmel sporcu ilan etmişlerdir (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.93-94).

2.1.3. Ahlaki açıdan spora uymayan davranışlar. Günümüzde sporda yaşanan hızlı gelişmeler, spor endüstrisinde kazanç merkezli olmaya yöneltmiştir. Bu yönelme nedeni ile gelişen diğer endüstrilerde olduğu gibi spor endüstrisinde özellikle diğer spor dallarına göre futbol endüstrisi çalışanlarında ahlakla ilgili sorunlar ortaya çıkmış ve fair play dışı davranışlara yönlendirmiştir. Fair play dışı davranış olarak kabul gören ırkçılık, ayrımcılık, doping, bahis, şike gibi olaylar için futbolda bahsedebiliriz (Donuk ve Şenduran 2017, s.66-68). Günümüzde futbol müsabakalarında yaşanan ırkçılık, ayrımcılık, doping, bahis, şike gibi olaylar fair play ile ters düşen olaylardır (Tanrıverdi, 2012, s.1086).

2.1.3.1. Doping. Doping mücadelesi vakfının doping mücadelesi kılavuzunda yasaklı maddeler ve yöntemler şu şekilde belirtilmektedir (Türkiye Doping Mücadele Komisyonu, TDMK, 2019, s.11):

1. Uyancılar (Amfetamin, efedrin vb.): Aktiviteyi artıran ve yorgunluk hissini azaltan maddelere denir.
2. Narkotik Analjezikler (morfin vb.): Bu grup ilaçlar morfin ve morfinin benzerleri olup ilk olarak ağrı kesici şeklinde kullanılmaktadır.
3. Anabolik Ajanlar (Testosteron vb.): Vücut içerisinde üretilmekte olan doğal bir steroid olan testosteron hormonlarına benzemekte olan sentetik olan maddelerdir. Doğal testosteron "anabolik" (kas yapıcı) ve "androjenik" (erkekler için özel olan hal ve davranışlar) etki sağlamaktadır.
4. Düretikler (Furosemid vb.): Böbreğin üzerinde etkili olan ve fazla düzeyde vücutta bulunan suyun vücut içinden atılmalarına neden olan bir ilaçtır.
5. Peptid hormonlar ve benzerleri (Eritropoietin, büyüme hormonu vb.): Büyüme, cinsel olan davranışlar, ağrıya karşı duyarlılıklar şeklinde bedensel olan fonksiyonların uyarılmalarında bir organdan başka bir organa mesaj iletim görevleri görmektedir.

Doping; besin özelliği bulunmayan maddenin, bir sporcu tarafından fiziki veya mental olarak performansını yapay şekilde arttırmak amacı ile bilinçli şekilde alınmalarıdır (Tanrıverdi,2012, s.1087). Sportif etkinlikleri esnasında meydana gelen doping skandallarını bu olaylara örnek şekilde verebiliriz. 1976 Montreal Olimpiyat Oyunları'nda geneli haltercilerden oluşan 11 sporcunun doping için yapılan testleri pozitif çıkmıştır. 2007 senesinde Fransa Bisiklet Turu'nda yarışı önde götüren Michael Rasmussen ve yarışın favorisi şeklide görülen Alexandre Vinokourov'un da arasında yer alan toplam üç yarışçı testlerinde doping bulgularına rastlanılmasından dolayı bu yarışlardan elenmiştir (Tanrıverdi, 2012, s.1088). Doping sporda önemli bir etik konudur çünkü sporcuların aynı koşullarda yarışması ilkesini ihlal etmektedir (Şahin, 2009, s.24-26). Fair play ruhuna aykırı ahlaki ilkelere ters düşen davranışların spor müsabakalarında sıklıkla görülmektedir (Öngel, 1997, s.68-79).

2.1.3.2. Irkçılık ve ayrımcılık. Spor sahaları içerisinde ırkçılıkların ve ayrımcılığın artması ile beraber FIFA 2001 Buenos Aires toplantısı ile beraber ırkçılık ile yapılan mücadeleler hızlanmıştır. Bu çerçevede fair play koşunun 7.maddesi ile Etik Kodu'nun 5. maddesinde ırkçılık ve ayrımcılıkları yasaklamıştır. FIFA disiplin talimatının 55. maddesinde özellikle ırkçılıkla ilgili olarak oldukça ağır yaptırımlar yer almaktadır. Buna göre, bir kişiye ırk, renk, dil, din veya etnik köken temelinde hakaret, ayrımcılık, ayrımcılık ve / veya insanlık dışı davranışlarda bulunulması halinde, o kişi her düzeyde en az 5 performans tabidir. Bunu yapmadığı için cezalandırılır (Arıpınar ve Donuk,2018, s.125). Barcelona'da oynamış olan Kamerunlu Samuel Eto'o Barcelona Zaragoza maçında gol atınca Zaragoza taraftarlarından “siyah maymun” sesleri yükselmiştir. Irkçı bir söylem karşısında Samuel Eto Zaragoza taraftarına karşı maymun dansı yaparak ırkçı söylemlere karşı protesto etmiştir (Tanrıverdi, 2012, s.1086).

Irkçı söylemler ve olaylar karşısında FIFA bazen sessiz kalmakta ve herhangi bir uygulama yapmamaktadır. Örneğin; 17. Dünya Kupası finallerinin 2. turunda İtalya'yı eleyen Güney Kore'nin “Altın gol”ünü atan Ahn Jung Hwan, 2000 yılının yaz aylarında İtalya Birinci Lig takımlarından Perugia'ya transfer olan ve bu zamana dek Perugia formasıyla 5 gol atan Ahn, Perugi takımının dönem başkanı olan Alessandro Gaudici tarafından Perugia takımdan kovulmuştur. Bu milliyetçi davranış karşısında

FIFA ses çıkarmamıştır (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.128). A milli takımımızın 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası Eleme Grubu'nda Moldova ile yapacağı maçta ve Fenerbahçe'nin Spartak Moskova ile yapacağı maçta şehitler içi saygı duruşu ve maça siyah bantla çıkmasına UEFA izin vermemiştir. Aynı kurum UEFA, Afganistan'da hayatını kaybeden İtalyan askerleri için Almanya İtalya maçında İtalyan futbolculara siyah bantla çıkmalarına izin vererek çifte standart uygulamıştır. UEFA'nın fairplay adına tüm futbol camiasına Fairplay ruhunu, kavramını tüm kulüplere yansıtmasına rağmen bu denli zıt görüşler vermesi Fairplay anlayışın ters düşmektedir (Tanrıverdi, 2012, s.1087).

Ayrımcılık; din, kültür, cinsiyet farkından ya da belirli bir engelinden dolayı bir kişiyi küçümseyerek onun spor yapmasına karşı çıkılmasıdır. Bu şekilde ayrımcılıklara modern Olimpiyat Oyunları'nın kurucusu Piere de Coubertin'in kadınların spor yapmalarına karşı çıkması örnek şeklinde gösterilebilmektedir. O, 1924 senesinde kadınların erkeklerden yaklaşık olarak 20 senenin sonunda yarışmalara katılım sağladıklarında Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nde kadın olan oyunculardan uzaklaşmalarını söylemiştir. Olimpiyat oyunları içerisinde kadınların gerçek görevlerinin erkeklerin ödül alma esnasında görevlendirilmeleri olması gerektiğini ifade etmiştir. Katolik – Protestan gerilimi nedeniyle Protestan tarafları Kuzey İrlanda Milli Takımı oyuncusu ve kaptanı olan Neil Lennon ve ailesine yönelik tehditlerinden dolayı bir daha Kuzey İrlanda Milli Takımında oynamama kararını almıştır (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.134-139).

2.1.3.3. Şiddet. “Şiddet agresif insanların duygularını eyleme geçirmesi, sert, kaba, acıtırıcı davranışlarda bulunması olarak ifade edilmektedir. Şiddeti farklı biçimlerde tanımlamak mümkündür” (Donuk ve Şenduran, 2017, s.69). Bizleri ilgilendiren spor olgusu içinde var olan şiddet; görevlendirilmeyen bireylerin başvurduğu şiddettir.

Şiddet olgusu toplumsal sorun olmasının yanı sıra spor olgusu içerisinde kabul görmez bir durumdur. Spor camiasının içinde bulunan bireylerin kazanma hırsı ile bütünleşmesi ile şiddet kendini gösterebilmektedir. Spor olgusu ile şiddet olgusu birlikte anılması kabul göremez bir durumdur. Şiddet ögesinin sporun genel amaçları içerisinde bulunmaması gerekmektedir. Fakat spor camiası içinde yer alan yöneticiler,

tarafklar, sporcular veya yarışmacılar arasında sözlü veya eylemsel şiddet davranışları yaşandığını görölmektedir (Mil ve Şanlı, 2015, s.232-234).

Sporcular bakımından şiddet içerikli olan fiillerin gerçekleştirilmesinde; seyircilerin taşkınlık yapmaları, hakemlerin özellikle kendilerinin aleyhinde vermiş oldukları kararlar, rakip oyuncuların kendilerine yönelik olarak kural dışı harekette bulunmaları ve kasıtlı olan eylemler etkili olmaktadır. Sporcuların seyircileri tahrik etmeye dönük olarak yapmış oldukları hareketler, hakem kararları, takımlarına yönelik yanlış kararlar ve destekledikleri takımdaki oyunculara karşı takım oyuncularının yasadışı müdahalesi, seyirci şiddetinin gösterilmesinde etkili olabilir (Tanrıverdi, 2012, s.1084).

Buna ilaveten günlük yaşamda bir olaya tepki göstermek amacıyla kullanılan küfür sporcularda ve taraftarlarda saha içerisinde görölmektedir. Saha içerisinde argo ve küfür söylemlerinin azalmasına yönelik çalışmalardan biri olan kadın taraftarların artmasına yönelik çalışmalar yapılmış olmasına rağmen tribünlerde ne kadın taraftar sayısında artış yaşanmıştır ne de küfür ve argo söylemleri azaltılabılmıştır (Yıldız, 2019, s.26).

2.1.3.4. Şike, teşvik primi hile, aldatma. Spor müsabakalarında bir diğer ciddi ahlaki konu ise maksimum ödöl miktarı ve uzlaşma çabasıdır. Ayarlayıcılar ve teşvikler; Bir spor karşılaşmasının sonuçlarını lehine çevirmek isteyenler, rakip bir kulüp veya takımın oyuncuları ile maddi ve manevi çıkarlar için anlaşmaya varırlar. 2006 senesinde İtalya’da sezonun Juventus’un şampiyon olması ile sonuçlanan ve şike iddiaları ile başlatılmış olan soruşturmalar kapsamında Juventus, AC Milan, Fiorentina, Reggina ve Lazio kulüplerinin suçlu oldukları sonucu çıkmıştır. Juventus’un son iki sezonda elde ettiği şampiyonluk elinden alınarak bir alt lige düşürölmüştür. AC Milan, Fiorentina, Reggina ve Lazio ise puanlarının silinmesi yönünde cezalar almışlardır. Ülkemizde ise Fenerbahçe’nin şampiyon olması ile sonuçlanmış olan 2010-2011 sezonu özellikle şike iddiaları ile gündeme oturmuştur (Tanrıverdi, 2012, s.1088).

Ülkemizde Fenerbahçe’nin şampiyon olması ile sonuçlanmış olan 2010- 2011sezonu şike iddiaları ile gündeme gelmişlerdir. Şike, fairplay ruhlarına aykırı ve ahlaki şeklinde kabul edilememektedir, bu iddialar ile spor basını ve kamuoyunun sergilemiş

olduğu tavır ise ahlaki yönden kabul edilecek bir durum değildir. Bu nedeni ise daha soruşturma esnasında olan kesin olan delillerin ortaya konulmamış olduğu ve kamuoyu ile paylaşılmamış olan bir davada taraftar olan grubun yapılan suçları direkt şekilde reddetmesi belirli kulüp yöneticilerinin ise kahraman gibi ilan edilmeleri rakip takımın ise bu kişileri suçlu gibi ilan etmeleri ahlaki değerlerin dışında insani değerler ile bile örtüşmemektedir. Sorumlular mahkemenin kararını iyi niyetle beklemeli ve suçlu tarafın gerekli cezayı almasını talep etmelidir, ancak ahlak ve adil oyun kurallarını ihlal edecek şekilde hareket edeceklerdir (Tanrıverdi, 2012, s.1088).

Sporun içerisinde şike, aldatma ve rüşvet eylemleri her zaman karşımıza fair play ve sportmenlik dışı davranışlar olarak karşımıza çıkar (Arıpınar ve Donuk, 2018, s.147). Sportmenlik davranış biçimi olmayan şike; sporda haksız başarı sağlama, menfaat, çıkar ve sporda rant sağlama adına kullanılmaktadır (Ekici, 2013, s.4).

Kazanmak adına yapılan hile, aldatma spor alanında sportmenliğe yakışmayan davranış biçimidir. Örnek olarak futbol müsabakasının takım oyuncusunun rakip takımının penaltı bölgesinde kendini futbol kurallarına uymayan hareketle düşürüldüğünü iddia etmesi ve hakemi aldatmamaya yönelik davranışlarda bulunması örnek teşkil eder. Video yardımcı hakem uygulaması da futbolda aldatmaya veya hileye yönelik davranışların önüne geçilmesi amacıyla ortaya çıkarılmıştır (Yıldız, 2019, s.24). John Arne Riise şu sözlerle video yardımcı hakemin aldatmaya yönelik davranışların ne denli önemli olduğu göstermektedir: ‘VAR’ı seviyorum! Gelecekte daha az kendini atma ve oyunu mahvedecek şeyler olacaktır’ (<https://www.tff.org/Resources/TFF/Images/MHK/VAR.pdf>).

2.1.3.5. Bahis oyunları. Sporda bahis oyunları günümüzde yaygın olarak oynatılmakta olup tüm spor branşlarında oynatılmaktadır. Ahlak dışı davranışlardan biri olan bahis spor sektöründe spor camiası içinde bulunan yöneticiler, sporcular ve sporu yakında takipte olan taraftar ve bahis oyunlarına ilgisi olan bireylerin ilgisi artmıştır. Spor camiası içerisinde aktif olarak görevde bulunan sporcular, antrenörler ve yöneticilerin görev almış olduğu profesyonel veya amatör liglerde bahis oyunları oynaya bilmektedirler. Örnek olarak 5 Mayıs’ta Almanya 4 liginde mücadele eden Borussia Dortmund II takımı ile Rot Weiss Essen arasındaki mücadelede Borussia Dortmund II takımın farklı galip geldiği müsabakada aralarında Türk futbolcunun da

bulunduğu Dirk Jasmund, Kevin Lehmann ve GÜngör Kaya Borussia Dortmund galibiyetine bahis oynadıklarını bildirmişlerdir. İsmi geçen üç futbolcun ise kulüpleri tarafından tek taraflı fes edilerek kulüplerinden ayrılmışlardır. Ayrıca Almanya Futbol Federasyonu tarafından bu üç futbolcuya ömür boyu futboldan men cezasını verileceğini açıklamıştır (Tanrıverdi, 2012, s.1088-1089).

2.1.4. Prososyal davranışlar. Bu bölümde prososyal davranışların temelleri, prososyal davranış türleri, prososyal davranışları etkileyen etmenler ve futbolda prososyal davranışlarla ilgili kapsamlı bilgilere yer verilmiştir.

2.1.4.1. Prososyal davranış temelleri ve etkileyen faktörler. Sosyal ilişkilerin vazgeçilmez unsurlarından ve toplumun uyumlu bir şekilde işleyişi bakımından oldukça önemli olan prososyal davranışlar, belirli bir kişi ya da gruplara fayda sağlama amaçları taşıyan, belirli bir ödüllendirme beklenmeden yapılan davranışlar şeklinde tanımlaması yapılmaktadır (Çetin ve Samur, 2018, s.1-17).

Toplumsallaşma, insanların yaşam faaliyetlerinin devam ettirilmesi için gerekli olan bir süreçtir. Eğer ki prososyal davranışlar o toplumda güçlü ise, toplum bireyleri birlikte ve uyum içinde yaşarlar. Prososyal davranışlar, insanlardaki olumsuz davranışları törpüleyerek onların sosyal yaşamlarını daha yaşanabilir hale getirir (Özdemir, 2010, s. 3).

Prososyal davranışları etkileyen ve bu davranışların gelişimlerini sağlayan yaş, cinsiyet, aile, kültür gibi faktörlerdir. Öte yandan, çocukların toplum yanlısı gelişimine katkıda bulunan bir diğer faktör olan çocuklara yönelik aile tutumları ile çocuk davranışı arasında bir ilişki vardır. Nitelikli ebeveynler, diğer yönelimli davranış kalıplarını kullanarak toplum yanlısı davranışları destekler. Öte yandan, yetenekli bir ebeveynin tarzı, başkalarının ihtiyaçlarını ilgilendirmeyen bir model sağladığı için çocukların davranmasını engellemektedir (Kahraman, 2012, s.39). Prososyal davranışları uygulamak kültürden kültüre çeşitlilik göstermesi sosyalleşmeleri de etkiler.

2.1.4.2. Futbolda prososyal davranışlar. Takım ve bireysel sporların prososyal ve antisosyal davranışların gözlemlenmesinde de branş farklılıkların dikkate alınması faydalı olacağı söylenmiştir. Günümüzde futbolun temposu, teması ve rekabet seviyesi yüksek olması tüm futbol camiası ve özellikle futbolcuların üzerinde baskıyı artırmaktadır. Temaslı yapısı ve rekabetin yüksek olmasından kaynaklı futbolcularda zaman zaman prososyal ve antisosyal davranışların sergilenmesi futbolda prososyal ve antisosyal davranışların değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Yarayan, Yıldız, Gülşen ve İlhan, 2020, s.126-127).

İçten ve gönüllü davranmaya dayanan prososyalikte örnek olay olarak Belçika'da düzenlenen "Brussels European Football Cup" turnuvasında İngiliz ekibi FC Zoom ile Fenerbahçe U9 takımı ile aralarında geçen mücadelede esnasında turnuvada bir üst yaş grubunda mücadele eden Galatasaray U10 takımı oyuncuları Fenerbahçe U9 takımı oyuncularını tezahüratlarla desteklemiş ve maçın ardından tezahüratlarla tribüne çağırarak moral vermiştir. Sosyal medyada geniş kitlelere ulaşan bu sportmence davranışın Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) tarafında Sportif Fair Play Davranışı dalında şeref diplomasıyla ödüllendirilmiştir. Ayrıca minik futbolcuların bu davranışının ağabeylerince örnek alınması gerektiği vurgulanmıştır (<https://www.haberturk.com/ornek-davranis-ezeli-rakiplere-fair-play-odulu-getirdi-2916757-spor>). Herhangi bir dış etken olmadan tamamen gönülden ve içten davranış gösterilmiştir. Örnek gösterilen bu davranışlarında prososyal davranışın uygulanabildiğinin göstergesidir.

Özellikle çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesi ve sportif etkinliklerle sosyalleşmelerinin ve hem spor ortamında hem de bu ortamın dışında prososyal davranışlar sergilemelerinin önemi son derece büyüktür. Başkalarına yönelik gönüllü ve olumlu davranışlar sergilemek olarak adlandırılan prososyal davranışlar, spor ortamlarında ve özellikle geniş katılımcı ve izleyici kitlesine sahip futbolda görülmeleri hem aktif futbolculara hem de seyircilere büyük katkı sağlayacaktır (Türkay, 2019, s.37).

2.1.5. Antisosyal davranışlar. Bu bölümde antisosyal davranışların temelleri, antisosyal davranışları etkileyen etmenler, antisosyal davranışları önleme ve futbolda antisosyal davranışlarla ilgili kapsamlı bilgilere yer verilmiştir.

2.1.5.1. Antisosyal davranış temelleri ve etkileyen faktörler. Antisosyal davranışlar genel kabul görmüş kurallara karşı çıkararak kişileri, grupları temel hak ve hürriyetinden mahrum bırakmaya yönelik, onların malı ve şahsına zarar veren davranışlar olarak belirtilmiştir (Turkay, 2019, s.23).

Sporda antisosyal davranışlar engelleyici ahlak çerçevesinde zarar verme, dezavantaj sağlamaya olan gönüllülük temelinde sergilenir. Antisosyal davranışlar, başka kişiler ya da gruplara isteyerek ve bilerek zarar verilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Sporcular, müsabaka esnasında düşmüş bir atlete yardım etmemek, bir takımı cesaretlendirmemek ve desteklememek ve sakatlanmış bir oyuncuya yardım etmemek gibi birçok olumsuz davranışla karşılaşılır. Ayrıca, rakibini etkisiz hale getirmeye çalışmak veya takım arkadaşlarıyla tartışmak gibi sosyal davranışlarda bulunabilir (Kavussanu, 2006, s.97-117).

Sporda antisosyal davranışlar, "takım arkadaşlarından birisini sözlü şekilde rahatsız etmek" ve "rakip oyuncuya kural dışında temasta bulunmak" şeklinde davranışlardan oluşmaktadır (Boardley & Kavussanu, 2009).

Antisosyal davranışlar genel kabul görmüş kurallara karşı çıkararak kişileri, grupları temel hak ve hürriyetinden mahrum bırakmaya yönelik, onların malı ve şahsına zarar veren davranışlar olarak belirtilmiştir (Turkay, 2019, s.23).

Trabzon'da amatör bir spor kulübünde futbol oynayan yaşları 12-17 arasında değişen genç futbolcularla yürütülen bir araştırmada "takım arkadaşına prososyal davranış" ve "rakibe prososyal davranış" puanlarının ortalamanın üzerinde olduğu saptanmıştır. Ayrıca "takım arkadaşına antisosyal davranış" ve "rakibe antisosyal davranış" puanlarının ise ortalamanın altında olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmanın bir başka bulgusu da futbol oynadıkları yıllar ile sosyal ve anti-sosyal davranışları arasında anlamlı bir fark olduğudur. Rapora göre, futbol oynama yıllarının sayısı arttıkça, sosyal davranış ve genç oyuncuların anti-sosyal davranışlarda azalmalar olduğu anlaşılmıştır (Alemdağ, 2018, s.104-107).

2.1.5.2. Futbolda antisosyal davranışlar. Sporda ve özellikle futbolda hedefleri daha hızlı daha güçlü ve daha yükseğe ulaşmak amacıyla yapılsa da evrensel ilke ve kurallarla yapılan bir eğlence, oyun veya yarışmadır. Aynı zamanda futbolda

rakiplerine karşı sevgi, barış ve kardeşlik olgusunu bilmesidir. Sporcular, seyirciler ve taraftarların bu olguların bireysel ya da sosyal nedenlerle bu amaçlardan uzaklaşmaları veya kötüye kullanmaları futbolun içerisinde antisosyal davranışların artmasına neden olmuştur. Örneğin maç öncesi, kulüp yetkilileri sporcular veya taraftarların karşı kulübe yönelik sözlü saldırılar ve kışkırtıcı davranışlar sergilemeleri, maç esnasında taraftarların provokasyonları, hakemler tarafından yapılan kasıtlı yanlış kararlar, tartışmalı durumlar ve maç sonrası spor yazarları ve yorumcuları tarafından özellikle kulüplerin sıralamasını değerlendirmek için özel televizyon kanallarında izlenme oranlarının artması uğruna taraflı, saldırgan, yanıltıcı ve sert yorumların yapılması futbolda antisosyal davranışlarda atışa neden olmaktadır (Gümüşgöl, 2016, s.47-48).

Bu bakımdan fair play, dostluk, centilmenlik, kardeşlik gibi davranışların sporun içerisindeki; kulüp yöneticileri, antrenörler, spor yorumcuları, spor medyası, taraftar ve ailelere görev ve sorumluluk yüklenerek spor ortamlarında prososyal davranışların daha sık görülmesi sağlanmalıdır (Turkay, 2019, s.38).

2.1.6. Ebeveynlik kavramı. Bu bölümde ebeveyn tanımı, ebeveyn tutumları, ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörler ve ebeveynlik tarzları hakkında kapsamlı bilgiye yer verilmektedir.

2.1.6.1. Ebeveyn tanımı ve ebeveyn tutumları. Annenin ve babanın, çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal ve ahlaki yönden gelişimleri için sağlamış olduğu ortam ile çocuk yetiştirmeye alakalı olan tutum ve davranışlara ebeveynlik denilmektedir. Ödül ve ceza sistemleri yoluyla ebeveynler çocuklarının davranışlarını şekillendirir, kendileri, başkaları ve dünya hakkında bilgi sağlar ve çocuklarının gelişiminde rol oynarlar. Bu süreçte değerler, çeşitli ebeveynlik uygulamalarının tekrarlanmasıyla çocuklara aktarılır (Demirutku, 2017, s.31).

“Çocuğun veya gencin içinde bulunduğu toplulukta toplumsal normlara uygun şekilde hareket edip etmemesini anne-baba davranışları etkilemektedir” (Rozen, 1967, s. 316-321, akt. Kulaksızoğlu, 2018, s.117). Anne ve babanın çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında uyumlu–uyumsuz, etken–edilgen, bağımlı–özerk, içedönük–dışadönük olmaları çocuklarının kişilik özelliklerini büyük ölçüde etkilemektedir (Özgüven,

2010, s.209). Çocuğun benlik kavramının, ebeveynlerin çocuğuna karşı sergiledikleri tutumların yansıması olduğunu belirtir (Yavuzer 2018:26), anne ve babanın çocuğuna karşı olumlu davranışlar sergilemeleri çocuklarının kişiliklerinde benlik algılarına ve çevresindeki insanlarla olan ilişkilerine olumlu bir etkiye sahiptir (Kaya, 1997, s.194-204).

2.1.6.2. Ebeveyn tutumlarına etki eden faktörler. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme tarzlarında farklılıklar içinde bulundukları toplumun kültürel yapısı, sosyo-ekonomik durumları, mevcut olduğu bölgenin değerleri ve yaşam felsefesinde farklılıklar gösterebilmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarına karşı tavırları, ödülleri ve cezalar hakkında farklı fikirlerde yetiştirdiğini söylenebilir. Örneğin Japon çocukların kendi çıkarlar için değil bulundukları grubun çıkarlarını ön planda tutacak şekilde yetiştirilmesi Amerikan kültürüne mensup çocuklarının ise daha bağımsız ve rekabete dayalı yetiştirmesidir (Kulaksızoğlu, 2018, s.117).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışları etkileyen birçok etmen söz konusudur ki bunların başında kendi ebeveynleri gelmektedir. Farklı kültürel ortamlarda neyin “normal”, neyin “anormal” kabul edileceğini belirleyen “ortamsal anlam sistemlerinin” var olduğunu; anne-baba tutumlarına yüklenen anlamın, hem çocuk hem de anne-baba için farklı kültürlerde değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir (Kağıtçıbaşı, 2019, s.51-53). Ayrıca, anne-baba tutumlarının tercih edilmesinde sosyal, sınıfsal ve etnik farklılıkların yaygın olarak görüldüğünü; anne-babaların, çocuklarının o toplumda sahip olabileceği yetişkin rollerine uygun yaklaşım sergilediklerini; örnek olarak işçi sınıfı anne-babaların (işçi sınıfı mesleklerde “itaat” ve “uyum” davranışları önemli olduğu için) çocuklarına yönelik tutumlarında itaat ve uyum odaklı olduklarını belirtmiştir (Kağıtçıbaşı, 2019, s.72).

2.1.6.3. Ebeveyn tarzları. Literatüre bakıldığında ebeveynlik tarzları farklı yazarlar tarafından farklı açıklamalar yoluyla incelenmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan ebeveyn algı ölçeği alt boyutları dikkate alınarak bu alt boyutlara yoğunlaşmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranmış oldukları tutumlar dört başlık altında incelenmektedir. Demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisizdir (Kaya, 1997, s.194-204). Ayrıca birçok araştırmada ebeveyn tutumlarını hoşgörülü, destekleyici, koruyucu, yetici, demokratik, sınırlayıcı, denetleyici, cezalandırıcı, disiplinci, ilgisiz, talep kâr, özgürlükçü, sıcak, gibi ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Hayta, 2017, s.102). Ebeveyn tutumları çocuğun kişilik gelişimde farklı etkiler bırakabilmektedir (Kaya, 1997, s.194-204).

2.1.6.3.1. Demokratik ebeveyn tarzı. Demokratik tutumlar sergileyen ebeveynlerin, çocuklarına karşı sevgi ve saygıya dayanan; ceza durumunda da dengeli, hafif ve eğitici oldukları ifade edilmektedir (Hayta, 2017, s.106).

Demokratik tutuma sahip anne-babaların ortak davranış biçimleri şunlardır (Kulaksızoğlu, 2018, s.118-119):

- Çocuğunu ayrı bir kişilik olarak kabul eder;
- Bağımsız bir kişilik geliştirmesine teşvik eder.
- Çocuğunun gelişimine özgü davranışlar göstereceğini bilir ve ona has davranır.
- Çocuğunu kendine has, biricik ve tek olduğunu kabul eder.
- Çocuğun barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarının aksatılmadan karşılar.
- Aile içinde özgür gelişimine, yeteneklerinin açığa çıkmasına ve kendine gerçekleştirmesine olanak sağlar.
- Çocuğunu disipline etmek amacıyla onu sevgiden mahrum bırakılmaması, sevginin karşılıksız olması, bir yaptırım aracı olarak kullanılmaması,
- Hoşgörü sahibi olunması,
- Çocuğa aile içinde eşit haklar tanınır,
- Çocuğun kendi fikirlerini açıkça ifade etmesinin desteklenmesi ve bu konuda cesaretlendirilmesi, çocuklara karşı arkadaşça yaklaşım sergilenmesi, onlara değer verildiğinin hissettirilmesi,
- Aile içerisinde paylaşımın olması,

- Katı kurallar koymak yerine esnek davranılması,
- Küçük yaştan başlanarak sorumluluk almaya hazır hale getirilir.
- Başarısızlıkları cezalandırmak yerine, başarıların ödüllendirilmesi,
- Bedensel cezalara başvurmak yerine, istenilen davranışın kazandırılması veya istenmeyen davranışın ortadan kaldırılması için “kanıt göstererek inandırma” ya da normalde rahatça ulaşabildiği bir avantajından “mahrum bırakma yöntemlerin uygulanması.

Demokratik ebeveyn yaklaşımını sahip olan anne ve baba çocuklarını destekler bunun yanında sınırlarını da koymayı ihmal etmezler çocuklarının hareketlerini kontrol edeler. Çocuklarına karşı taleplerini açık ve anlaşılır bir şekilde anlatan ebeveynler çocuklarına ilgi ve çocuklarıyla sıcak bir iletişim içindedirler. Ayrıca çocuklarına karşı gerekli olan ortamı hazırlamaktadırlar (Kağıtçıbaşı, 2000, akt. Yavuzer, 2018, s.26). Demokratik tutumun hâkim olduğu bir ortamda çocuk hem zihinsel hem de kişiliğinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Demokratik tutumun çocuğa özgür ortamın içerisinde kendini ifade etmesi, tecrübe kazandırmasını özendirdiği ortaya koymaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocuklarda özgür, kendine güvenen ve hareketli bireyler olurlar (Özgüven, 2010, s.219).

2.1.6.3.2. *Aşırı koruyucu ebeveyn tarzı.* Aşırı koruyucu bir tutum benimseyen ebeveynler, çocuklarının kendisini yönetebilen kişi olmasına engeller. Çocuklarının bir durum karşısında yanlış yapacağı düşüncesinde olur ve çocuklarının kendisini yapabileceği sorumluk ve görevlerini ebeveynleri yerine getirir. Bu tarz ebeveynlerin çocuklarında bağımsız bir kişilik gelişimi gelişmesini engelleyerek kendi kendine yetme imkanı vermezler (Kaya, 1997, s.199).

Bazı araştırmacılara göre, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum sergilemelerine neden olan etkenler şunlardır (Rutter, 1975; Ekşi, 1990; Dönmezer, 1999; akt, Özgüven, 2010, s.214):

- İlk çocuğun ölmesi, uzun süreden sonra çocuk sahibi olunması, çok zor bir gebelik ya da doğum süreci, çocuğun tehlikeli hastalıklar geçirmesi gibi nedenlerle annenin varlığını çocuğun varlığına adanması, aşırı koruma davranışları sergilemesi,

- Çocukluğunda sevgi ve şefkatten yoksun bir aile ortamında büyüyen annelerin, kendi yoksun oldukları duyguları çocuklarına tam olarak vermek istemeleri,
- Annenin, eşinden erken dönemde ayrılması ya da eşin vefat etmesi gibi durumlar neticesinde annenin “ödünleme” yoluyla kocasına olan doyumsuzluğunu, yalnızlığını, ilgi ve dikkatini çocuklarına yönelterek telafi etme çabası,
- Annenin ruhsal ve duygusal yönden kararsız bir yapıda olması; çeşitli psikolojik rahatsızlıklara sahip olması.

Koruyucu-istekçi tutuma sahip anne-babaların ortak davranış biçimleri şunlardır (Özgüven, 2010, s.213):

- Çocukları ile aşırı düzeyde ilgilenmeleri,
- Çocukla ilgili her şeyi kendilerinin yapmasını istemeleri,
- Çocuklarına duyulan sevgilerini aşırı şekilde bir denetim ile birleştirerek, çocukların kişisel ve bağımsız şekilde hayatlarına olanak vermemeleri
- Çocukların her bir şeyi kendilerine sormaları, danışmalarını istemeleri
- Çocukların kendilerine *bağımlı olmalarını arzu etmeleri*.

Bu tutumda yetişen çocukların aile içinde ebeveynlerine muhtaçlanmış gibi davranılır. Çocuklarına karşı ebeveynler müdahalecidirler. Ergenlik çağına gelmiş olan çocuklarına kendi kararlarını almasına izin verilmez ve çocukları adına kararları ebeveynleri alırlar. Ayrıca, bu şekilde yetiştirilen çocukların özgüveni düşük, iş zekası eksikliği, sorumluluk korkusu, başkalarının işlerini yapmasını isteme ve zayıf kişilikleri olabileceğini belirtmiştir (Kulaksızoğlu, 2018, s.120-121).

2.1.6.3.3. *Otoriter – reddedici ebeveyn tarzı*. Otoriter tutuma sahip anne-babaların ortak davranış biçimleri şunlardır (Yörükoğlu, 2021, s.199-200):

- Çocuklar anne ve babanın kendilerinin tasarlamış oldukları kalıba göre şekillendirirler.
- Çocuk, sürekli olarak denetim altındadır; en küçük olan yanlış ve hataları gözden kaçmamaktadır, hemen düzeltilmeye çalışılmaktadır.
- Çocuğun kurallara sıkı sıkıya uyması beklenir,

- İzin istemeden konuşması ve kötü söz söylemesi ayıplanır; evde ve çevrede görgü kurallarına uygun davranılmalıdır. Anne-babasının sözünden hiç çıkmamalı, hiç karşı gelmemelidir; durum ve koşullar ne olursa olsun anne babaya boyun eğmelidir,
- Bu tutumda ceza ön planda tutulur ve suçla orantısızdır. Anne babanın anlayışına göre hata yapan çocuk, bu tutuma göre muhakkak yola getirilmelidir. Bu, kimi evde sert bir bakış ile kimi evde ise ayıplama, suçlama, korkutmayla veya fiziksel şiddete başvurmakla sağlanmaya çalışılır,
- Çocukla anne baba arasındaki ilişki gergindir; küçük hatalar bile hoş karşılanmaz, tolerans gösterilmez,
- Çocuğa tanınan haklar en aza indirilmiştir.
- Çocuğun yaşına uygun yaramazlıklar hoş karşılanmaz ve çocuğun yaşının üstünde olgunluk beklenir.

Bu tarz bir tutum benimseyen ailelerin çocuklarına karşı genellikle eleştirel ve yargılayıcı bir şekilde yaklaştıkları gözlenmektedir. Bu tarz bir tutum içerisinde çocuğun, iyi ve olumlu yönlerinden çok sürekli olarak kötü ve olumsuz yönleri üzerinde odaklanılmaktadır. Ebeveyn sevgisini hissedemeyen çocuklar, genellikle böyle bir tutum örgüsü karşısında sevilmediği, ilgi çekmediği, istenmediği ve reddedildiği hislerini yaşamaktadır. Katı ve kontrolcü anne-baba tutumları olarak da ifade edilebilecek bu tutum tarzında ebeveynler çok fazla sınırlayıcıdır. Ayrıca çocukla kurulan iletişim sürecinde ciddi sıkıntıları olduğu gözlenmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasında meydana gelen bu ilişki biçiminde iletişim şekli çok katı olduğu için böyle bir ortamda yetişen çocuklar sürekli olarak gergin ve huzursuz gözükmektedir (Hacıkeleşoğlu,2020, s.142).

Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarının otonomilerini kısıtlayarak, onlara söz hakkı vermeyerek ya da sözlerini dikkate almayarak verilen rollerin koşulsuz yerine getirilmesini ve doğru olanın ebeveynin sözlerine inanmak olduğunu kabul etmelerine inanırlar. Bu nedenle bu ailelerde yetişen çocukların atılganlık becerileri ve bilişsel yeterlikleri daha zayıftır. Otoriter tutumda yetişen çocuk, anne babasının eleştirisinden çekinir, arzularını içinde tutmaya çalışır, attığı her adımda yanlış yapma korkusu içine düşer (Yörükoğlu, 2021, s.199).

Aşırı otoriter tutumda, çocuk anne-babaya karşı korku, öfke ve nefret duygularının gelişmesine neden olur; böyle bir ortamda yetiştirilen çocuklarda düşük benlik saygısı ve çekimserliğe sebep olmaktadır (Yavuzer vd., 2019, s.120). Otoriter tutumda yetişen çocuklarda endişe ve belirsizlik içinde ya fazla isyankâr ya da fazla kabullenici olmaktadır. Anne ve babanın birinin ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuklarda aşağılık duygusunun gelişebileceğini; bu çocukların benlik saygısı düşük, iç denetimi eksik, dışsal denetimi yüksek bireyler haline gelebileceğini belirtmiştir (Özgüven, 2010, s.211).

2.1.6.3.4. İlgisiz ebeveyn tarzı. Özgüven'e (2010, s.215) göre, ilgisiz tutuma sahip anne-babaların ortak davranış biçimleri şunlardır.

- Çocuklarının yaşantısıyla ilgilenmezler.
- Çocuklarının davranışlarını kontrol edemez kendi başlarına kararlar alırlar.
- Temel ihtiyaçlarına karşı duyarsızlardır.
- Çocuklarının yaşama gereksinimleri dışında anne baba tarafından görmezlikten gelinir.

Bu tutumun belirleyici belirtisi anne ve babanın çocukları ile arasında iletişimin olmamasıdır. Hatta anne ve baba çocuğunu psikolojik bakımında reddeder. Çocuğunun ilgi ve gereksinimlerinden haberdar olmadığından çocuklarının ne yaptığı anne ve baba için önemli değildir. Çocuklarının kasıtlı veya kasıtsız varlığında rahatsız olan anne ve baba çevresinden olabildiğince uzak tutmaya çalışırlar (Özgüven, 2010, s.215).

İlgisiz tutumda yetişen çocuğun tutum ve davranışlarında bağımsızlığını kolay elde edemeyen, benlik kontrolü düşük, sosyal yönü zayıf yetişir. Ayrıca çocuklarının çevresindeki kişilere ve eşyalara saldırmasını tetikleyebilmektedir. Bu tutuma sahip ailenin çocuklarında ebeveynlerinden ilgi gereksinimi duymaktadırlar (Yavuzer, 2018, s.27).

2.1.6.3.5. Çocukların algılarına göre ebeveynlik tarzı.

2.1.6.3.5.1. *Otonomi (özerklik) desteği sağlayan ebeveynlik.* Ebeveynlerin çocuklarının söz ve davranışlarını yerine getirmesinde, ilgi ve değerlerin biçimlendirmesinde özgür seçimler yapabilmelerinde izin verici ve destekleyici bir tutum içerisinde bulunma durumu otonomi (özerklik) destek sağlayan olarak tanımlanmıştır (Grolnick, Deci & Ryan,1997, akt. Camoğlu ve Kocayörük, 2019, s.54). İnsanın yaşamdaki özerklik destekleyen davranışların en önemlisi kendi kararlarını yönlendirmesidir. Bireyin çocukluk dönemlerinde kendisini özerk hissetmesi en temel ihtiyaçlardan birisidir. Özerklik gelişimi destekleyen ailelerin çocuklarında kendi sorumluluklarının alma bilinci gelişmesi, öz düzenleme yeteneklerini gelişimi ve başarılı çocuk olma olasılığı çocukluk döneminde özerklik gelişimini desteklenmeyen çocuklara göre daha yüksektir (Gürgeç,2018, s.13).

Özerk karar vermenin iki boyutu tanımlanmaktadır. Bunlar, bireyin kendi isteklerinin farkında olması ve davranışlarında seçme hakkına sahip olmasıdır. Bu tanıma göre özerk birey kendi hedeflerini tanımlar, bu hedeflere ulaşabilmek için güdülenir ve davranışlarıyla ilgili sorumluluğu üstlenir (Deci & Ryan, 2000, akt. Azizli, 2018, s.5).

2.1.6.3.5.2. *Yakınlık gösteren ebeveynlik.* Farklı kaynaklar kullanarak çocuğa karşı ilgili, şefkatli ve destekleyici bir biçimde davranışlarda bulunma yakınlık olarak nitelendirilirken (Grolnick, Deci & Ryan,1997, akt. Camoğlu ve Kocayörük, 2019, s.54), Sevgi gösteren ebeveynleri kabul edici, sevgi göstermeyen ebeveynlerin ise reddedici olarak kabul edilmektedir. Yani, yakınlık gösteren ebeveynlerin olumlu davranışları kabul, olumsuz davranışların sergilemesi red olarak algılanmaktadır (Kaya, 1997 ve Gündüz, 2019, s.38). Olumlu davranışlar sergileyen ebeveynlerin çocuklarındaki ebeveynlerine karşı olumlu duygular uyandırmakta ve çocuğun ebeveynlerine karşı itaatini artırmaktadır (Yavuzer, 2019, s.118).

2.1.6.3.5.3. *Katılım sağlayan ebeveynlik.* Aile katılımı; anne-babaların ve diğer aile üyelerinin, çocukların eğitimi ve gelişimlerine katkıda bulunmaları için erken çocukluk eğitimi programına katıldıkları bir süreçtir (Morrison, 2003, akt. Çakmak, 2010, s.2).

Çocukların doğru ve yanlış ayrımı yapabilmeleri adına eylemlerin sonuçlarıyla bağlantı kurabilmelerini sağlaması durumu katılım şeklinde ifade edilmiştir (Farkas & Grolnick, 2010,akt. Camoğlu ve Kocayörük, 2019, s.54).

Katılım sağlayan ebeveyn tarzı tanımlanırken farklı özelliklere değinilmektedir. Ana özelliklere bakıldığında çocuğun ebeveynleri ile okul arasında ilişkinin güçlenmesine ve ebeveynlerinin çocuğun eğitiminde etkin rol alması üzerinde durulmaktadır (Temel,2020, s.22).

2.2. İlgili Araştırmalar

Stephens (1978), başarı motivasyonu ve ahlaki değerler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 212 bayan futbolcunun ve antrenörlerinin katıldığı çalışmanın sonucunda başarı motivasyonunun verilen görevin önemi ile pozitif ilişkili olduğu ve sportif ahlak anlayışından daha uzak sporcuların saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Kavussanu vd. (2006), futbol takımlarında gözlemlenen prososyal ve antisosyal davranışların sıklığını, bu davranışlarda yaş farklılıkları ve motivasyon değişkenlerini göz önüne alarak incelemiştir. Araştırma grubu, 13-17 yaş aralığında ergen futbolculardan oluşmuştur. Her yaş grubundan sekiz takım oluşturulmuş ve maç esnasında videoya alınmış ve maç sonrası anketleri doldurmuşlardır. Videoya kayıtları iki gözlemci tarafından sadece grup düzeyinde analiz edilmiştir. Antisosyal davranışların, prososyal davranışlardan daha sık görüldüğünü gözlemlemiştir. Ayrıca bu davranışların yaş gruplarına göre değişkenlik gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Rutten ve arkadaşlarının (2007), çalışmalarında, genç sporcuların spor ortamında organize bir şekilde hareket etmelerinin antisosyal ve prososyal davranışlara etkisini incelemiştir. Çok düzeyli regresyon analizi, antisosyal davranıştaki varyansın % 8'inin ve sosyal davranıştaki varyansın % 7'sinin spor ortamının özelliklerine bağlı olabileceğini göstermiştir. Sonuç olarak, sporcularıyla iyi ilişkiler geliştiren antrenörlerin antisosyal davranışları azalttığını ve prososyal davranışları teşvik ettiğini ortaya koymuşlardır.

Balçıkkanlı ve Yıldırım (2011), araştırmalarında, profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilimlerini incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubunu

2007–2008 sezonunda Turkcell Süper Lig’de yer alan yedi futbol takımından toplam 130 futbolcu oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, futbolcuların empatik düşünce düzeyleri yükseldikçe sosyal normlara uyum, sorumluluklara bağlılık ve kurallara ve yönetime saygının arttığını; perspektif alma becerileri arttıkça da sosyal normlara uyum düzeylerinin yükseldiğini tespit etmişlerdir.

Mavi ve Tuncel (2013), sporda hoşgörü kavramının sporcular tarafından nasıl algılandığını araştırmışlardır. Araştırmada, sporculara açık uçlu bir soru sorularak sporda hoşgörü kavramını yazılı olarak tanımlamaları istenmiştir. Değerlendirme içerisinde analiz konusu olarak “sporda hoşgörü” kavramı alınmıştır. Elde edilmiş olan nitel veriler kapsamında sporcuların spor alanında hoşgörü kavramını; rakibe saygı, sevgi, anlayışlı ve ahlaklı olmak, fair-play/centilmenlik, hataları alttan almak ve iyi niyetli yaklaşma olarak algıladıkları gözlemlenmiştir.

Sezen-Balçıkınlı, Gülşen ve Yıldırım’ın (2017), kadın futbolcuların sportmenlik yönelimlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmanın örneklem grubunu 231 kadın futbolcu oluşturmuştur. Çalışma sonucunda kadın futbolcuların sportmenlik yöneliminin kural temelli fair play anlayışı çerçevesinde şekillendiğini ortaya çıkarmıştır.

Al-Yaaribi ve Kavussanu (2017), takım sporları ile uğraşan sporcuların takımdaşa prososyal ve antisosyal davranışlarının görev uyumu ve tükenmişlik değişkenlerini öngörüp öngörmediğini inceledikleri çalışmanın sonucunda takımdaşa prososyal davranışın görev uyumu ile pozitif, tükenmişlik ile ise negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmadan elde edilen bir diğer bulguda ise takımdaşa antisosyal davranışın görev uyumu ile negatif, tükenmişlik ile ise pozitif ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.

Alemdağ (2018), genç olan futbolcuların prososyal ve anti sosyal yönden davranışları belirli değişkenler bağlamında incelenmiştir. Araştırmada örneklem grubu, Trabzon ili içerisinde amatör takımlarda futbol oynamakta olan 12 ile 17 yaş arasında 225 futbolcudan oluşturulmuştur. Araştırmaların sonucunda genç olan futbolcuların prososyal davranışının yüksek, antisosyal yönden davranışlarının ise düşük oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra özellikle futbol oynanan sene arttıkça profesyonelleşme eğilimlerinin yükseldiği antisosyal eğilimlerin azaldığı ise ortaya çıkan farklı bir sonuç olmuştur.

İlker Özdemir (2019) takım sporları ile uğraşan sporcuların mükemmeliyetçilik ve başarı hedeflerinin prososyal-antisosyal davranışlarını belirlemedeki rolünü ve bu faktörlerin cinsiyet-spor deneyimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelenmiştir. Araştırma örneklem grubu, 2018-2019 sezonunda İstanbul'da futbol, voleybol ve basketbol branşlarında mücadele eden 156 kadın, 146 erkek toplam 302 sporcu oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda Sporcuların mükemmeliyetçilik ve başarı hedeflerinin rakibe antisosyal davranışları algılanan aile baskısı, performans-yaklaşma, ustalık-yaklaşma alt boyutlarının rakibe antisosyal davranışlar alt boyutunu anlamlı olarak yordadıkları ve rakibe antisosyal davranışlar alt boyutuyla algılanan aile baskısı ve performans-yaklaşma alt boyutları arasında negatif, ustalık-yaklaşma alt boyutu arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki gözlenmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç sporcuların mükemmeliyetçilik, başarı hedefleri ve prososyal-antisosyal davranışlarında cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık olduğu ve sporcuların prososyal-antisosyal davranışlarda spor deneyimine göre anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hikmet Turkay (2019) profesyonel ve amatör futbolcuların sporda sosyal kimlik düzeyleri ile sporda prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada çalışma grubunu 2018-2019 Türkiye Futbol Liglerinde görev alan profesyonel ve amatör futbolcular 287 profesyonel futbolcu, 292 amatör futbolcu oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda futbolcuların; lig statüsü, yaş, sporculuk yaşı, eğitim durumu, gelir düzeyi, yerleşim birimi, kardeş sayısı, ailede spor yapan, uluslararası müsabakaya katılma ve milli takıma çağrılma durumlarına göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sonuç olarak katılımcıların, sporda sosyal kimlik düzeylerinin artmasıyla prososyal davranışlarının da arttığı, antisosyal davranış düzeylerinin ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aydan Gözmen Elmas (2021) sporcularda prososyal ve antisosyal davranışların belirlenmesinde bireysel ve sosyal faktörlerin rolünün incelenmesinin sonucunda yarışma yönelimleri ve ahlaki atmosfer ölçeklerinin Türkçe versiyonunun kullanılabilir olduğu ve sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının belirlenmesinde bireysel ve sosyal faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili alanyazın incelendiğinde futbol branşı özelinde yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmada ele alınan genç futbolcuların ebeveynlerinin tarzları futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemeleri arasındaki ilişkinin belirleyiciliğine yönelik bir araştırma saptanamamıştır. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışları üzerinde ebeveynlerinin onlara karşı sergiledikleri tutumların belirleyici rolünü tespit etmek ve farklılığı ortaya koymaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt bölümleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma deseni kullanılmıştır. Korelasyonel araştırmalarda “iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacı güdülür” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2020, s.16). Mevcut araştırmada da, genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının sporda antisosyal ve prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlandığı için bu desen tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu yaşları 14 ile 19 arasında değişen alt yapı futbolcuları oluşturmuştur. Çalışmaya toplamda 605 alt yapı futbolcusu katılmıştır. Çalışma grubu belirlenirken uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacının kolayca ulaşabileceği bir gruptan verileri toplamasını ifade eder (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2020, s.95). Araştırmacı hem futbol antrenörlüğü yaptığı hem de salgın döneminde veri topladığı için bu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma verileri salgın şartlarından dolayı dijital ortamda toplanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veriler iki veri toplama aracı kullanılarak elde edilmiştir. Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (PABSS): Ölçek Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiş ve Sezen (2013) tarafından Türkçe uyarlaması

yapılmıştır. Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (PABSS) 5’li likert tipi bir ölçek olup 20 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin prososyal davranış-takım (PT), prososyal davranış-rakip (PR) ve antisosyal davranış-takım (AT), antisosyal davranış-rakip (AR) olmak üzere 4 boyutu vardır. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach alfa değerlerine bakılmıştır. Bu sonuçlara göre; Cronbach alfa değerleri takım arkadaşlarına karşı prososyal davranışlar için 0.70, rakiplerine karşı prososyal davranışlar için 0.72, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranışlar için 0.72 ve rakiplerine karşı antisosyal davranışlar için 0.75 olarak bulunmuştur (Sezen-Balçıkanlı 2013).

Kullanılan ölçeğin çalışma için güvenirliğini test etmek için Cronbach alfa değerlerine tekrar bakılmıştır. Bu sonuçlara göre; Cronbach alfa değerleri takım arkadaşlarına karşı prososyal davranışlar için 0.77, rakiplerine karşı prososyal davranışlar için 0.68, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranışlar için 0.88 ve rakiplerine karşı antisosyal davranışlar için 0.84 olarak bulunmuştur.

Anne-Baba Algı Ölçeği-Perceptions of Parents Scale: Ölçek Robbins (1994) tarafından, ergenlerin anne ve babalarıyla olan ilişkilerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 7’li Likert tipi olup, 22 maddeden oluşmaktadır. ABAÖ’de anne-baba ve ergen arasındaki yaşantılar üç alt boyut aracılığıyla (katılım, özerklik desteği ve yakınlık) ölçülebilmemesinin yanı sıra ters kodlamadan sonra bu boyutlardaki maddelerin toplanmasıyla, anne-baba ve ergen arasındaki algılanan ilişkinin toplam puanı da elde edilebilmektedir. Yüksek puan, anne ve babanın yüksek düzeyde özerklik desteğini, düşük puan ise anne ve babanın kontrol sağlama algısını ifade etmektedir. Ölçme aracının iç tutarlık katsayısının anne ve baba boyutları için yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (sırasıyla, $\alpha = .91$, $\alpha = .93$) (Kocayörük, 2012).

Kullanılan ölçeğin çalışma için güvenirliğini test etmek için Cronbach alfa değerlerine tekrar bakılmıştır. Bu sonuçlara göre anne boyutu 0.92 baba boyutu ise 0.92 bulunmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler 25.0 SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlere geçilmeden önce verilerin çarpıklık ve basıklık diğer bir deyişle skewness ve kurtosis

değerlerine bakılarak normal dağılımları kontrol edilmiştir. Analiz sonuçlarında göre verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (Tablo 2). Katılımcıların demografik özelliklerini, ölçeklerden ve alt faktörlerden aldıkları puanların ortalamalarını, standart sapmalarını ifade etmek için betimleyici istatistiki teknikler kullanılmıştır. İki farklı grubun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığını test etmek için ilişkisiz örneklemeler için t testi (Independent Samples t Testi), ikiden fazla grubun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığını test etmek için ilişkisiz örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (Tek Yönlü ANOVA) ve iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü test etmek için ise basit doğrusal korelasyon (Pearson moment çarpım korelasyonu) testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma bulguları ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sunulmuştur.

4.1. Araştırmaya Katılan Genç Futbolcuların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların özelliklerinin belirlenmesi için katılımcılara yönlendirilen demografik ve açık uçlu sorular için frekans analizi yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Genç Futbolcuların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizleri

Değişken	Düzy	N	%
Yaş	14	112	18,5
	15	104	17,2
	16	114	18,8
	17	107	17,7
	18	78	12,9
	19	90	14,9
	Toplam	605	100,0
Lig Statüsü	Profesyonel Lig	164	27,1
	Amatör Lig	441	72,9
	Toplam	605	100,0
Oynama Yılı	1-3 yıl	184	30,4
	4-6 yıl	249	41,2
	7 yıl ve üzeri	172	28,4
	Toplam	605	100,0
Anne Sağ ve Ölü Durumu	Sağ	598	98,8
	Ölü	7	1,2
	Toplam	605	100,0
Baba Sağ ve Ölü Durumu	Sağ	580	95,9
	Ölü	25	4,1
	Toplam	605	100,0
Anne Baba Ayrı-Berber Durumu	Berber	527	87,1
	Ayrı	78	12,9
	Toplam	605	100,0

Genç futbolcular üzerine yapılan bu çalışmada yaş değişkeni altı seçenek olarak belirlenmiş olup Tablo 1’de araştırmaya katılan futbolcuların yaş dağılımlarını frekans ve yüzde oranı olarak gösterilmektedir. Analiz sonuçları; araştırmaya dahil olan futbolcuların %18,5’i 14 yaşında, %17.2’si 15 yaşında, %18.8’i 16 yaşında, %17.7’si 17 yaşında, %12.9’u 18 yaşında ve %14.9’u 19 yaşında olduğunu göstermektedir. Araştırmada profesyonel ve amatör olmak üzere iki çeşit lig belirlenmiş olup Tablo 1’de, araştırmaya katılan genç futbolcuların profesyonel ve amatör lig dağılım oranları gösterilmiştir. Buna göre; araştırmaya katılan futbolcuların %27.1’inin profesyonel ligde, % 72.9’unun ise amatör ligde oynadığı görülmektedir.

Genç futbolcular üzerine yapılan bu çalışmada futbolcuların lisanslı olarak oynadıkları süre değişkeni üç seçenek olarak belirlenmiş olup tablo, araştırmaya katılan futbolcuların lisanslı olarak oynadıkları süre dağılımlarını frekans ve yüzde oranı olarak göstermektedir. Analiz sonuçları; araştırmaya dahil olan futbolcuların %30.4’ünün 1-3 yıl arasında, %41.2’sinin 3-6 yıl arasında, %28.4’ünün 6 yıl ve üzeri olarak lisanslı olarak oynadıklarını göstermektedir. Araştırmaya katılan genç futbolcuların yüzde kaçının annesinin sağ ya da yüzde kaçının annesinin ölmüş olduğu Tablo 1 ‘de gösterilmiş olup; buna göre, araştırmaya katılan futbolcuların %98.8’inin annesinin sağ, % 1.2’sinin ise annesinin ölmüş olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte araştırmaya katılan futbolcuların %95.9’unun babasının sağ, % 3.6’sının ise babasının ölmüş olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan genç futbolcuların yüzde kaçının anne ve babasının birlikte olduğunu ve yüzde kaçının ayrı yaşadığına bakıldığında ise; araştırmaya katılan futbolcuların %87.1’inin anne ve babası birlikte yaşarken, %12.9’unun anne ve babası ayrı yaşadığı görülmektedir.

4.2. Ölçek Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Normallik Analizi Sonuçları

Tablo 2.

Ölçek Maddelerine İlişkin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Normallik Analizi Sonuçları

	N	Ortalama	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Rakibe Prososyal Davranış	605	3,92	.84	- .703	.09

Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	605	4,28	.64	-.98	1,09
Rakibe Antisosyal Davranış	605	2,24	.83	.62	-.31
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	605	2,25	1,04	.725	-.39
Anne Katılım	605	5,53	1,32	-.794	-.171
Anne Özerklik Desteği	605	5,14	1,00	-.722	-.228
Anne Yakınlık	605	5,72	1,27	-1,05	.364
Baba Katılım	605	5,30	1,42	-.591	-.515
Baba Özerklik	605	4,97	1,12	-.633	-.281
Baba Yakınlık	605	5,48	1,32	-.650	-.524

Tablo 2 ye göre araştırmaya katılan genç futbolcuların “Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamalarına bakıldığında; rakibe prososyal davranış alt boyutu ortalaması 3,92; takım arkadaşına prososyal davranış alt boyutu ortalaması 4,28; rakibe antisosyal davranış alt boyut ortalaması 2,24; takım arkadaşına antisosyal davranış alt boyut ortalaması 2,25’dir. Bu sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan genç futbolcuların en çok kendi takım arkadaşlarına prososyal davranış sergileme eğiliminde olduğu ve hem rakibe hem de kendi takım arkadaşlarına antisosyal davranış sergileme eğiliminin düşük olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan genç futbolcuların “Anne-Baba Algı Ölçeği Anneye ilişkin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamalarına bakıldığında; Anne katılım alt boyutu ortalaması 5,53; Anne özerklik desteği alt boyutu ortalaması 5,14; Anne yakınlık alt boyutu ortalaması 5,72’dür. Araştırmaya katılan genç futbolcuların “Anne-Baba Algı Ölçeği Babaya ilişkin alt boyutlarından almış oldukları puan ortalamalarına bakıldığında; Baba katılım alt boyutu ortalaması 5,30; Baba özerklik desteği alt boyutu ortalaması 4,97; Baba yakınlık alt boyutu ortalaması 5,48’dir.

Araştırma kullanılan ölçeklere yönelik ifadelerin normal dağılıma uygunluk durumuna bakmak için ölçekte yer alan boyutların ortalamalarının çarpıklık ve basıklık istatistik değerleri ile her bir boyutun normalliği test edilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi; boyutlarının çarpıklık ve basıklık diğer bir değişle skewness ve kurtosis değerleri; -1,5 ve +1,5 aralığında yer alması neticesinde araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılıma sahip olduğu ve analizlere yapılmasına devam edilebileceği sonucuna varılmıştır (Tabachnick & Fidell, 2013).

4.3. Genç Futbolcuların Oynadıkları Takımların Lig Statülerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan genç futbolcuların oynadıkları takımlarının lig statülerine göre rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçen t-testi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 3.

Futbolcuların Oynadıkları Takımların Lig Statülerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları

Boyutlar	Lig Statüsü	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Rakibe Prososyal Davranış	Profesyonel Lig	164	3,95	,84180	603	0,53	0,59
	Amatör Lig	441	3,91	,84746			
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Profesyonel Lig	164	4,33	,59583	603	1,04	0,29
	Amatör Lig	441	4,26	,66791			
Rakibe Antisosyal Davranış	Profesyonel Lig	164	2,12	,78576	603	-2, 11	0,03*
	Amatör Lig	441	2,29	,85289			
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	Profesyonel Lig	164	2,11	1,07008	603	-2,05	0,04*
	Amatör Lig	441	2,31	1,03418			

*p<0.05

Tablo 3’deki T-Testi bulgularına göre genç futbolcuların profesyonel ve amatör ligde oynamalarına göre rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,590>0,05$). Aynı şekilde genç futbolcuların lig statülerindeki farklılık, takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları da etkilememektedir. Yani futbolcuların profesyonel ve amatör ligde oynamalarına göre takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,296>0,05$). Buna karşın takım statüsü genç futbolcuların prososyal davranışlarında bir farklılığa yol açmazken antisosyal davranışlarını etkilediği görülmektedir. Tablo 7’deki T-Testi bulgularına göre genç futbolcuların profesyonel ve amatör ligde oynamalarına göre rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,035<0,05$). Aynı şekilde genç futbolcuların lig statülerindeki farklılık, takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları da etkilememektedir ($p=0,040<0,05$). Bu bulgulara göre amatör liglerde oynayan genç futbolcular, profesyonel liglerde oynayanlara göre hem takım arkadaşlarına hem de rakip oyunculara antisosyal davranış sergileme düzeyleri daha yüksektir.

4.4. Genç Futbolcuların Anne Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan genç futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmalarına göre rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçen t-testi sonuçları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4.

Futbolcuların Annelerinin Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Sağ ya da Ölü Olma Durumu	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Rakibe Prososyal Davranış	Sağ	598	3,94	,83519	603	3,09	0, 00
	Ölü	7	2,95	1,19301			
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Sağ	598	4,30	,62506	603	5,23	0, 00
	Ölü	7	3,03	1,31044			
Rakibe Antisosyal Davranış	Sağ	598	2,24	,83597	603	-, 805	0, 42
	Ölü	7	2,50	1,01294			
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	Sağ	598	2,25	1,04747	603	-, 870	0, 38
	Ölü	7	2,60	1,00000			

*p<0.05

Tablo 4’deki T-Testi bulgularına göre genç futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmalarına göre rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,002<0,05$). Aynı şekilde genç futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmalarının farklılığı, takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları da etkilemektedir. Yani futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmalarına göre takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,05$). Buna karşın annenin sağ ya da ölü olması genç futbolcuların prososyal davranışlarında bir farklılığa yol açarken antisosyal davranışlarını etkilemediği görülmektedir. Tablo 8’deki T-Testi bulgularına göre genç futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmasına göre takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,385>0,05$). Aynı şekilde genç futbolcuların annelerinin sağ ya da ölü olmaları şeklindeki farklılık, rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışları da etkilememektedir ($p=0,421>0,05$).

4.5. Genç Futbolcuların Baba Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin T- Testi Analizi Sonuçları

Araştırmaya katılan genç futbolcuların babalarının sağ ya da ölü olmalarına göre rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçen t-testi sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5.

Futbolcuların Babalarının Sağ ya da Ölü Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları

Boyutlar	Baba Sağ ya da Ölü Olma Durumu	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Rakibe Prososyal Davranış	Sağ	580	3,93	,83753	600	1,39	0,16
	Ölü	22	3,68	1,04642			
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Sağ	580	4,29	,62428	600	2,370	0,01*
	Ölü	22	3,96	1,08094			
Rakibe Antisosyal Davranış	Sağ	580	2,23	,83834	600	-1,219	0,22
	Ölü	22	2,46	,84725			
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	Sağ	580	2,23	1,05268	600	-1,951	0,05*
	Ölü	22	2,68	,84326			

*p<0.05

Tablo 5’deki T-Testi bulgularına göre genç futbolcuların babalarının sağ ya da ölü olmalarına göre takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,018<0,05$). Buna karşın babalarının sağ ya da ölü olması genç futbolcuların rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlarında bir farklılığa yol açmadığı görülmektedir ($p=0,163>0,05$). Aynı şekilde genç futbolcuların babalarının sağ ya da ölü olmalarındaki farklılık durumu rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışları ($p=0,223>0,05$); hem de takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları ($p=0,052>0,05$) etkilememektedir.

4.6. Genç Futbolcuların Anne- Baba Ayrı ya da Beraber Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranış Farklılıklarına İlişkin T- Testi Analizi

Araştırmaya katılan genç futbolcuların anne ve babalarının ayrı ya da beraber olma durumlarına göre rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlarına ilişkin anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçen t-testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Futbolcuların Anne- Babalarının Ayrı ya da Beraber Olma Durumlarına Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin T- Testi Sonuçları

	Anne-Baba Beraber ya da Ayrı olma Durumu	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Rakibe Prososyal Davranış	Beraber Yaşıyor	527	3,95	,83039	603	1,79	0,07*
	Ayrı Yaşıyor	78	3,76	,93096			
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Beraber Yaşıyor	527	4,32	,60994	603	4,21	0,00*
	Ayrı Yaşıyor	78	4,00	,81881			
Rakibe Antisosyal Davranış	Beraber Yaşıyor	527	2,20	,83584	603	-2,90	0,00*
	Ayrı Yaşıyor	78	2,50	,80997			
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	Beraber Yaşıyor	527	2,19	1,02357	603	-4,04	0,00*
	Ayrı Yaşıyor	78	2,70	1,10053			

*p<0.05

Tablo 6'da görüldüğü gibi futbolcuların anne ve babalarının ayrı ya da beraber olma durumlarına göre rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır ($p=0,074>0,05$). Buna karşın genç futbolcuların anne ve babalarının ayrı ya da beraber olma durumlarındaki farklılık takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlarını etkilediği yani anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,05$). Rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışların anne ve babalarının ayrı ya da beraber olma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında; $p=0,004$ değeri ile ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde futbolcuların anne ve babalarının ayrı ya da beraber olma durumlarındaki farklılık ta onların takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlarını da etkilemektedir ($p=0,000<0,05$).

4.7. Genç Futbolcuların Lisanslı Olarak Futbol Oynama Sürelerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin ANOVA Analizi

Araştırmaya katılan genç futbolcuların lisanslı olarak oynadıkları futbol sürelerindeki farklılığın rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlarına ilişkin anlamlı bir farklılığa yol açıp açmadığını ölçen Anova Testi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Futbolcuların Lisanslı Olarak Futbol Oynama Sürelerine Göre Prososyal ve Antisosyal Davranışlarına İlişkin Anova Testi Sonuçları

Lisanslı Futbol Oynama Süresi	1-3yıl (n=184)		3-6yıl (n=249)		6 yıl ve üzeri (n=172)		F	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Rakibe Prososyal Dav.	3.77	0.90	3.98	0.80	4.00	0.82	4.23	0.01
Takım Ark. Prososyal Dav.	4.08	0.64	4.36	0.62	4.38	0.65	13.83	0.00
Rakibe Antisosyal Dav.	2.24	0.83	2.24	0.84	2.25	0.84	0.01	0.98
Takım Ark. Antisosyal Dav.	2.29	1.05	2.23	1.03	2.24	1.05	0.19	0.82

*p<0.05

Tablo 7’deki analiz sonuçlarına göre; araştırmaya katılan genç futbolcuların lisanslı olarak futbol oynama sürelerindeki farklılık, onların rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlarında anlamlı bir farklılığa sebep olmaktadır ($p=0,01<0,05$). Bu sonuçlara göre 3-6 yıl arası futbol oynayan futbolcular, 1-3 yıl arası futbol oynayanlardan; 6 yıl ve üzeri futbol oynayan futbolcular, 1-3 yıl arası futbol oynayanlardan daha fazla rakiplerine prososyal davranışlarda bulunmaktadır.

Bununla birlikte, genç futbolcuların lisanslı olarak futbol oynama sürelerindeki farklılık aynı zamanda onların takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlarında da anlamlı bir farklılığa sebep olmaktadır ($p=0,00<0,05$). Bu sonuçlara göre 3-6 yıl arası futbol oynayan futbolcular, 1-3 yıl arası futbol oynayanlardan; 6 yıl ve üzeri futbol oynayan futbolcular, 1-3 yıl arası futbol oynayanlardan daha fazla takım arkadaşlarına prososyal davranışlarda bulunmaktadır.

Buna karşın lisanslı olarak futbol oynama sürelerine göre rakiplerine karşı olan antisosyal davranışlarında anlamlı bir farklılığa yol açmazken ($p=0,985>0,05$); yine

takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlarında da anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür ($p=0,821>0,05$).

4.8. Korelasyon Analizi Bulguları

Araştırmada genç futbolcuların algıladıkları anne ve baba algıları ile takım arkadaşlarına ve rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişki, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ölçen(Coşkun vd., 2017 :224) korelasyon analizi sonuçları Tablo 8 ve 9’da gösterilmiştir.

Tablo 8.

Genç Futbolcuların Algıladıkları Anne Algısı Boyutları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	Rakibe Prososyal Davranış	Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Rakibe Antisosyal Davranış	Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış
Anne Katılım	.17**	.32**	-.44**	-.52**
Anne Özerklik	.19**	.33**	-.44**	-.52**
Anne Yakınlık	.16**	.32**	-.49**	-.57**

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Tablo 8’e göre araştırmada anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne katılımı’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,176**olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,176’lık bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne katılımı algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olur. Araştırma sonuçlarına göre; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne özerklik desteği’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,196**olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,196’lık bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne özerklik desteği algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır.

Bununla birlikte; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne yakınlık’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $0,164^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve $0,164$ ’lük bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne yakınlıkları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olmaktadır.

Tablo 8’e göre araştırmada anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne katılımı’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $0,324^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve $0,324$ ’lük bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne katılımı algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olur. Araştırma sonuçlarına göre; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne özerklik desteği’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $0,331^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve $0,331$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne özerklik desteği algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne yakınlık’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $0,321^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve $0,321$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne yakınlıkları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olmaktadır.

Tablo 8’e göre araştırmada anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne katılımı’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,448^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,448$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne katılımı algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olur.

Araştırma sonuçlarına göre; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne özerklik desteği’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,449^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,449$ ’luk bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne özerklik desteği algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışların daha az olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne yakınlık’ algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,494^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,494$ ’lük bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne yakınlıkları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olmaktadır.

Tablo 8’e göre araştırmada anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne katılımı’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,525^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,525$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne katılımı algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olur. Araştırma sonuçlarına göre; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne özerklik desteği’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,527^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,527$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne özerklik desteği algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışların daha az olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; anne algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların ‘anne yakınlık’ algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının $-0,570^{**}$ olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve $0,570$ ’lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları anne yakınlıkları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olmaktadır.

Tablo 9.

Genç Futbolcuların Algıladıkları Baba Algısı Boyutları İle Prososyal ve Antisosyal Davranışları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	Rakibe Prososyal Davranış	Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Rakibe Antisosyal Davranış	Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış
Baba Katılım	.12**	.26**	-.40**	-.44**
Baba Özerklik	.13**	.27**	-.41**	-.43**
Baba Yakınlık	.13**	.28**	-.48**	-.52**

** p < 0.01, * p < 0.05

Tablo 9'a göre araştırmada baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba katılımı' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,001<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,129** olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,129'lık bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba katılımı algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olur. Araştırma sonuçlarına göre; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba özerklik desteği' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,0001<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,131** olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,131'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba özerklik desteği algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba yakınlık' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,001<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,135** olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,135'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba yakınlıkları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olmaktadır.

Tablo 9'a göre araştırmada baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba katılımı' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,260** olması da; bu iki faktör arasında

pozitif yönlü ve 0,260'lık bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba katılımı algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olur. Araştırma sonuçlarına göre; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba özerklik desteği' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,270** olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,270'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba özerklik desteği algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba yakınlık' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının 0,285** olması da; bu iki faktör arasında pozitif yönlü ve 0,285'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba yakınlıkları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri prososyal davranışlar daha fazla olmaktadır.

Tablo 9'a göre araştırmada baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba katılımı' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,405** olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve 0,405'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba katılımı algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olur. Araştırma sonuçlarına göre; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba özerklik desteği' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,410** olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve 0,410'luk bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba özerklik desteği algıları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışların daha az olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba yakınlık' algıları ile rakibe karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,483** olması da; bu iki faktör arasında

negatif yönlü ve 0,483'lük bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba yakınlıkları artarsa rakiplerine karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olmaktadır.

Tablo 9'a göre araştırmada baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba katılımı' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,448** olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve 0,448'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba katılımı algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olur. Araştırma sonuçlarına göre; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba özerklik desteği' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,438** olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve 0,438'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba özerklik desteği algıları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışların daha az olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte; baba algısı ölçeği kapsamında isimlendirilen genç futbolcuların 'baba yakınlık' algıları ile takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p=0,000<0,01$). Korelasyon katsayısının -0,521** olması da; bu iki faktör arasında negatif yönlü ve 0,521'lik bir ilişki olduğunu gösterir. Genç futbolcuların algıladıkları baba yakınlıkları artarsa takım arkadaşlarına karşı sergiledikleri antisosyal davranışlar daha az olmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

1. Araştırmaya katılan genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış sergileme düzeylerine bakıldığında hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma prososyal davranış sergileme ortalamaları, antisosyal davranış sergileme ortalamalarından daha yüksek çıkmıştır. Bu yaşta yapılan prososyal ve antisosyal davranış belirleme çalışmalarına bakıldığında mevcut araştırmanın sonuçlarına benzer olarak prososyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksek olduğu sonuçları yer almaktadır (Alemdağ, 2018; Görgülü, G. Adiloğulları, Tosun ve Adiloğulları, 2018).

2. Araştırmaya katılan genç futbolcuların anne-baba algılarına bakıldığında; anneye ilişkin, anne katılım, anne özerklik desteği ve anne yakınlık alt boyutları ile babaya ilişkin baba katılım, baba özerklik desteği ve baba yakınlık alt boyutu algılarının ortalamaların üstünde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan genç futbolcuların anne-baba algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Bu yaşlarda anne ve babaya yönelik algıların, tutumların veya düşüncelerin olumlu olması onların gelecekteki yaşamlarını ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyen bir unsurdur. Gençler üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında olumlu anne-baba algısının öznel iyi oluşu olumlu yönde etkilediği (Gök ve Kocayürek, 2019), gençlerin atılganlık düzeylerini artırttığı (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011), problem çözme becerilerinin arttığı (Özyürek ve Begde, 2016), öfke düzeylerinin azaldığı (Sağır, 2016), okul tükenmişlik düzeyini azalttığı (Gündüz ve Özyürek, 2018) empati becerisini olumlu etkilediği (Sayın, 2010) gibi çalışmalar mevcuttur.

3. Araştırmaya katılan genç futbolcuların oynadıkları takımların lig statüleri onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış sergilemelerinde etkili olmazken, antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre; amatör lig statüsünde oynayan genç futbolcular hem rakibe hem de kendi takım arkadaşlarına profesyonel liglerde oynayanlara göre antisosyal davranış sergileme eğilimleri daha yüksektir. Bu bulgu 14 yaş ile 29 yaş üstü futbolcular ile çalışan Turkay (2019)'un çalışmasının bulguları ile benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmada amatör ve profesyonel lig değişkeni prososyal davranışları etkilemezken, antisosyal davranışlar üzerine anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca profesyonel sporculuğun yanında milli sporcu olma değişkeninin de prososyal davranış sergileme konusunda amatör sporculara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucunda ulaşılmıştır (Yarayan, Yıldız, Gülşen ve İlhan, 2020). Profesyonel seviyedeki sporcuların prososyal davranış eğilimlerini Miller, Roberts ve Ommundsen (2005) ustalık iklimi algısına sahip sporcuların ahlaki açıdan daha olgun olduklarını ve ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin düşük olmasına bağlamıştır.

4. Araştırmaya katılan genç futbolcuların Anne sağ ya da ölü olma durumları onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olurken, rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre annesi sağ olan genç futbolcular annesi ölü olanlara göre hem takım hem de rakip oyunculara prososyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksektir.

5. Araştırmaya katılan genç futbolcuların Baba sağ ya da ölü olma durumları onların takım arkadaşlarına karşı prososyal ve takım arkadaşlarına antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olurken, rakibe prososyal davranış ve rakibe antisosyal davranış sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre babası sağ olan genç futbolcuların, babası ölü olanlara göre takım arkadaşlarına prososyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksektir. Babası ölü olan genç futbolcuların, babası sağ olanlara göre rakibe antisosyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksektir.

6. Araştırmaya katılan genç futbolcuların anne-baba ayrı ya da beraber olma durumları onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal ve antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre anne babası beraber yaşayan genç futbolcuların, ayrı yaşayanlara göre hem rakibe hem de takım arkadaşlarına prososyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksektir. Ayrıca anne babası ayrı yaşayan genç futbolcuların ise, beraber yaşayanlara göre hem rakibe hem de takım arkadaşlarına antisosyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalara bakıldığında da genel olarak parçalanmış aileden gelen (anne-baba ayrı veya anne veya babanın ölmesi) çocukların antisosyal davranış sergileme eğilimlerinin yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Şahbaz, 2020).

7. Araştırmaya katılan genç futbolcuların lisanlı olarak futbol oynama süreleri onların rakiplerine ve takım arkadaşlarına karşı prososyal davranış sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olurken, rakiplerine ve takım arkadaşlarına antisosyal davranışlar sergilemelerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre;4-6 yıl arası ve 7 yıl ve üzeri lisanslı futbol oynayan genç futbolcuların, 1-3 yıl arası lisanslı futbol oynayanlara göre hem rakibe hem de takım arkadaşlarına prososyal davranış sergileme ortalamaları daha yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalara bakıldığında da sorda geçirilen süre artıkça prososyal davranış sergileme eğitilimi artarken antisosyal davranış sergileme eğilimi azalmaktadır (Görgülü, G. Adiloğulları, Tosun ve Adiloğulları, 2018; Alemdağ, 2018).

8. Araştırmaya katılan genç futbolcuların algıladıkları Anne algısı boyutları ile hem takım arkadaşlarına hem de rakip takım prososyal davranış sergilemeleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin, hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma antisosyal davranış sergilemeleri ile ise anlamlı fakat negatif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, genç futbolcuların algıladıkları anne katılım, anne özerklik ve anne yakınlık algıları artarsa, genç futbolcuların hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma prososyal davranış sergileme eğilimlerinin artacağı söylenebilir. Diğer yandan genç futbolcuların algıladıkları anne katılım, anne özerklik ve anne yakınlık algıları artarsa, genç futbolcuların hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma antisosyal davranış sergileme eğilimlerinin azalacağı söylenebilir.

9. Araştırmaya katılan genç futbolcuların algıladıkları Baba algısı boyutları ile hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma prososyal davranış sergilemeleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin, hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma antisosyal davranış sergilemeleri ile ise anlamlı fakat negatif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, genç futbolcuların algıladıkları baba katılım, baba özerklik ve baba yakınlık algıları artarsa, genç futbolcuların hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma prososyal davranış sergileme eğilimlerinin artacağı söylenebilir. Diğer yandan genç futbolcuların algıladıkları baba katılım, baba özerklik ve baba yakınlık algıları artarsa, genç futbolcuların hem takım arkadaşlarına hem de rakip takıma antisosyal davranış sergileme eğilimlerinin azalacağı söylenebilir.

Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin hem sosyal hayatta hem de spor ortamlarında antisosyal ve prososyal davranışlarda bulunmasını doğrudan etkileyen unsurlardan biri ebeveyn ilişkileridir. Spor müsabakası ya da yarışması sırasında sporcuların ahlaki davranışlarına etki edebilecek, sporcuların sahip oldukları bireysel ve sosyal değişkenlerden bahseden Kavussanu (2012) aile, ebeveyn motivasyon iklimi ve ebeveyn tutumlarını sosyal bir değişken olarak ele almış ve bu değişkenlerin spor olayları sırasında sporcuların ahlaki davranışlarını doğrudan etkilediğini vurgulamıştır (s.368-372). Kavussanu'un öne sürdüğü düşünce ile mevcut çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir. Mevcut çalışmada anne-baba katılım, özerklik desteği ve yakınlık alt boyutlarına yönelik algı yükseldikçe prososyal davranışlar artmakta ve antisosyal davranış sergileme eğilimleri azalmaktadır. Yapılan çalışmalar baba-ergen çatışması ve anne-ergen çatışmasının eş zamanlı olarak ergen antisosyal ve prososyal davranışlarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Shek & Ma, 2001). Ayrıca ebeveynini sosyal statüye önem veren biri olarak algılayan ergenlerin spor olaylarında antisosyal davranış sergileme eğiliminde oldukları (Danioni & Barni, 2019), yine aynı şekilde performans odaklı bir tutumda olan ebeveynlerin çocuklarının da antisosyal davranış sergileme eğiliminde oldukları (Wagnsson, Stenling, Gustafsson & Augustsson, 2016; LaVoi & Stellino, 2008) çalışmalarda belirtilmiştir.

5.2. Öneriler

1. Mevcut çalışma ile genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış sergilemeleri ile anne-baba algıları arasındaki ilişki nicel araştırmalarda kullanılan veri toplama

teknikleriyle elde edilip analiz edilmesi sonucu gerçekleştirilmiştir. Gelecek çalışmalar için bu konu nitel araştırma yöntemleri kullanılarak derinlemesine araştırılabilir.

2. Gelecek çalışmalarda genç sporcuların ya da futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış sergileme durumlarını aile ortamı, antrenman ortamı ve eğitim ortamını da dahil ederek çok boyutlu bir değerlendirme çalışması yapılabilir.

3. Çalışma prososyal ve antisosyal davranışları etkileyen önemli bir faktörü ipucu verirken bazı kısıtlamaları da bulundurmaktadır. Çalışmanın önemli kısıtları; araştırmaya sadece genç futbolcuların dahil edilmiş olması, sadece futbol branşına yönelik inceleme yapılmış olması ve prososyal - antisosyal davranışlar ile sadece ebeveynlik faktörünün ilişkisi üzerine yoğunlaşmasıdır. İlerideki çalışmaların bu kısıtlar ortadan kaldırılarak daha büyük örneklem üzerinde tekrarlanması, çalışmanın genelleyici olması ve karşılaştırmalı yorumlar yapılmasına imkan sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akarsu, B.(1984). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Al-Yaaribi, A. & Kavussanu, M. (2017). Teammate prosocial and antisocial behaviors predict task cohesion and burnout: The mediating role of affect. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 1 –10.
- Alemdağ, S. (2018). Genç Futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 102-109. doi: 10.17155/omuspd.394766
- Arıpınar, E. ve Donuk, B. (2018). *Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar Fair play*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Balçıkanlı, G. S. (2009). *Profesyonel futbolcuların fair player yönelik davranışları ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balçıkanlı, G. S. ve Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-68. doi:10.1501/Sporm_0000000199.
- Balcikanli, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271–276.
- Balçıkanlı, G. S. ve Yıldırım, İ. (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 1-8.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.
- Bandura, A. (1991). *Social cognitive theory of moral thought and action*. In W. M.
- Boardley, I. D. & Kavussanu, M. (2009). The influence of social variables and moral disengagement on prosocial and antisocial behaviours in field hockey and netball. *Journal of Sports Sciences*, 27(8), 843-854.

- Bruner, M. W., Boardley, I. D. & Côté, J. (2014). Social identity and prosocial and antisocial behavior in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(1), 56-64.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Camoğlu, G. E. ve Kocayörük, E. (2019). Anne-baba algısı, aile aidiyeti ve psikolojik ihtiyaçlar ile ergenlerin öznel iyi oluş ilişkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 52-72.
- Chen, Z., Wang, D., Wang, K., Ronkainen, N. J. & Huang, T. (2016). Effects of coaching style on prosocial and antisocial behavior among Chinese athletes. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 44(11), 1889-1900.
- Connor, D. F. (2004). *Aggression and antisocial behavior in children and adolescents: Research and treatment*. Guilford Press.
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri (IBM SPSS Uygulamalı)*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Çetin, B. B. ve Samur, A. Ö. (2018). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-17.
- Danioni, F. & Barni, D. (2019). Parents' sport socialization values, perceived motivational climate and adolescents' antisocial behaviors. *Europe's Journal of Psychology*, 15(4), 754.
- Denver, A. (2015). *Spor sosyolojisi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Demirutku, K. (2017). *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü*. Ankara: Artı 6 Medya Tanıtım Matbaa.
- Donuk, B. ve Şenduran, S. F. (2017). *Futbolun anatomisi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Efek, E. (2019). Ahlaki Açıdan Spor Ortamında Mobbing. Y. Öztürk ve A. Çağlayan (Ed.), *Spor ortamında mobbing (Farklı bakış açıları ile)* (s. 115-138). Ankara: Gece Kitaplığı.

- Eisenberg, N. & Mussen, P. H. (1989). *The roots of prosocial behavior in children*. Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. & Knafo-Noam, A. (2015). Prosocial development. *Handbook of Child Psychology and Developmental Science*, 1-47.
- Ekici, H. (2013). Demografik özelliklere göre türkiye’de sporda şike algısı ve gaziantep ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-26.
- Erdemli, A. (1992, Kasım). *Fair Play ve Olimpizm*. Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erdemli, A. (2016). *Temel sorunlarıyla spor felsefesi*. İstanbul: E Yayınları.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1) , 51-72. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/49053/625821>
- Elmas, G. A. (2021). *Yetişkin sporcularda prososyal ve antisosyal davranış: bireysel ve sosyal faktörlerin rolü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gök, E. ve Kocayörük, E. (2019). Temel psikolojik ihtiyaçlar, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı değişkenlerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 21-51. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/apdad/issue/51116/572190>.
- Görgülü, R., Adiloğulları, G. E., Tosun, Ö. M. ve Adiloğulları, İ. (2018). Prososyal ve antisosyal davranış ile sporcu kimliğinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 147-161. DOI: 10.17155/omuspd.397248.
- Gümüşgöl, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

- Gündüz, Z. B. ve Özyürek, A. (2018). Lise öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyleri ve anne-baba tutum algıları arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 17(1).
- Güngör, E. (2020). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Yer-Su Yayıncılık.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2016). Kuşakların ahlâkî değerleri birlikte öğrenmesi: Kohlberg'in ahlâkî gelişim kuramı açısından bir değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25.
- Hacıkeleşoğlu, H. (2020). *Ebeveyn tutumları ve kişilik özelliklerinin tanrı tasavvuru ile ilişkisi üzerine bir araştırma* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hayta, A. (2017). *Allah'a Bağlanmak: Bağlanma Kuramı ve Tanrı Tasavvuru İlişkisi*. İstanbul: Onto Yayınları.
- Hodge, K. & Lonsdale, C. (2011). Prosocial and antisocial behavior in sport: The role of coaching style, autonomous vs. controlled motivation, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33(4), 527-547.
- Hodge, K. & Gucciardi, D. F. (2015). Antisocial and prosocial behavior in sport: The role of motivational climate, basic psychological needs, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 37(3), 257-273.
- İnal, A. N. (2015). *Beden eğitimi ve spor bilimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Jones, B. D., Woodman, T., Barlow, M. & Roberts, R. (2017). The darker side of personality: Narcissism predicts moral disengagement and antisocial behavior in sport. *The Sport Psychologist*, 31(2), 109-116.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kahraman, Ö. G. (2012). *Zihin kuramına dayalı eğitim programının 48-60 aylık çocukların bilişsel bakış açısı becerileri ve prososyal davranışları*

üzerindeki etkisinin incelenmesi (Yayınlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kavussanu, M., Seal, A. R. & Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18(4), 326-344.

Kavussanu, M. (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(2), 124-138.

Kavussanu, M. & Boardley, I. D. (2009). The Prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31, 97-117.

Kavussanu, M., Stamp, R., Slade, G. & Ring, C. (2009). Observed prosocial and antisocial behaviors in male and female soccer players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(S1), 62-76.

Kavussanu, M. (2012). Moral behavior in sport. *The Oxford handbook of sport and performance psychology*, 368-372.

Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuzgun, Y. (1972). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1).

LaVoi, N. M. & Stellino M. B. (2008). The relation between perceived parent-created sport climate and competitive male youth hockey players' good and poor sport behaviors. *Journal of Psychology*, 142(5), 471-495. doi: 10.3200/JRLP.142.5.471-496.

Mavi, S. ve Tuncel, S. D. (2013). Sporcuların 'sporda hoşgörü' kavramına ilişkin algıları. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, X (4) 125-129.

- McKenney, A. & Dattilo, J. (2001). Effects of an intervention within a sport context on the prosocial behavior and antisocial behavior of adolescents with disruptive behavior disorders. *Therapeutic Recreation Journal*, 35(2), 123.
- Mil, H. İ. ve Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: Bir maçın analizi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55), 231-247.
- Özdemir, Z. (2010). *Lise öğrencilerinin prososyal davranışlarının; Mizah, öfke ve utangaçlık düzeylerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, İ. (2019). *Takım sporları ile uğraşan yetişkin sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının belirlenmesinde mükemmeliyetçilik ve başarı hedeflerinin rolü* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özlem, D. (2019). *Etik ahlak felsefesi*. İstanbul: Notos Yayıncılık.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Penney, D.& Chandler, T. (2000). Physical education, what future(s)? *Education and Society*, 5,1.
- Rackley, B. (2007). *God image and early maladaptive schemas: A correlational study*(Phd. Dissertation). Regent University, Ann Arbor.
- Romand, P., Pantaléon, N. & Cabagno, G. (2009). Age differences in individuals' cognitive and behavioral moral functioning responses in male soccer teams. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(1), 49-63.
- Rutten, E. A., Stams, G. J. J., Biesta, G. J., Schuengel, C., Dirks, E. & Hoeksma, J. B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(3), 255-264.

- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J., Biesta, G. J. & Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of antisocial and prosocial behavior in an adolescent sports context. *Social Development*, 20(2), 294-315.
- Sage, L., Kavussanu, M. & Duda, J. (2006). Goal orientations and moral identity as predictors of prosocial and antisocial functioning in male association football players. *Journal of Sports Sciences*, 24(05), 455-466.
- Sağır, D. (2016). *Ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının anne baba tutumlarıyla ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Sayar, K. ve Dinç, M. (2020). *Psikolojiye giriş*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Sayın, K. B. (2010). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin empati becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki / Correlation of empathy skills and parenting attitude in primary school students* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seçer, İ. (2015). *Spss ve lisrel ile pratik veri analizi ve raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Anı Yayınları.
- Sevim, Y., Tuncel, F., Erol, E. ve Sunay, H. (2001). *Antrenör eğitimi ve ilkeleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezen-Balçıkanlı, G., Gülşen, K. ve Yıldırım, İ. (2017). Kadın futbolcularda sportmenlik yönelimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 22(1-4), 1-9.
- Sezer, A., Kolaç, N. ve Erol, S. (2014). Bir İlköğretim Okulu 4, 5, ve 6. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 3(4), 184-190. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/clinexphealthsci/issue/17856/187210>

- Stephens, D. E. (1978). *Goal orientation and moral atmosphere in youth sport: An examination of lying, hurting, and cheating behavior in girls' soccer* (Unpublished master's thesis), University of California at Berkeley, Usa.
- Sönmez, V. ve Alacapınar G. F. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Shek, D. T. & Ma, H. K. (2001). Parent-adolescent conflict and adolescent antisocial and prosocial behavior: a longitudinal study in a Chinese context. *Adolescence*, 36(143), 545–555.
- Šukys, S., Stankevičiūtė, V. Z., Nickus, E. & Šukienė, E. (2011). Manifestation of prosocial and antisocial behavior in a basketball match. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 4(83).
- Şahbaz, M. (2020). *Parçalanmış ve parçalanmamış ailelerden gelen ergenlerin riskli davranışlarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi* (Master's thesis), Eastern Mediterranean University (EMU)-Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), Kıbrıs.
- Şahin, M. (2009). *Spor ahlakı ve sorunları*. İstanbul: Evrensel Basın Yayın. .
- Şahin, M.H. (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate statistics*. Needham Height: Ally & Bacon/Pearson Education.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (8), 1071-1093.
- Turkay, H. (2019). *Futbolcularda sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlar* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Futbol Federasyonu Fair Play Talimatı, 2019, s. 1-2.
- Türkiye Dopingle Mücadele Kılavuzu (1998). *Dopingle mücadele vakfi yayınları*, Ankara.
- Varol, S. ve Türkmen, M. (2021). Bocce lig sporcularının antrenör ilişki düzeyi ile sporda prososyal ve antisosyal davranış düzeyleri arasındaki ilişkinin

değerlendirilmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 19-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/intjces/issue/64208/946755>

Wagnsson S., Stenling A., Gustafsson H. & Augustsson C. (2016). Swedish youth football players' attitudes towards moral decision in sport as predicted by the parent-initiated motivational climate. *Psychology of Sport and Exercise*, 25, 110–114. doi: 10.1016/j.psychsport.2016.05.00.

Wang D. & Chen Z. (2016). Relationship between moral disengagement in sport and prosocial and antisocial behaviors in Chinese athletes. *Acta Psychologica Sinica*, 48(3), 305-317.

Yarayan, Y. E., Yıldız, A. B., Gülşen, D. B. A. ve İlhan, L. (2020). Futbolculuk seviyesi prososyal ve antisosyal davranışların bir belirleyicisi midir? . *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 125-133. doi: 10.33689/spormetre.679950.

Yavuzer, H. (2019). *Ana baba okulu: Ana baba eğitimi ve aile içi iletişim becerileri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2018). *Çocuğu tanımak ve anlamak: ana-babaların en çok sorduğu sorular ve cevaplarıyla*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldıran, İ. (2004). Fair play: Kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.

Yıldız, M. (2019). *Sporcularda sportmenlik yönelimi: hedef bağlılığı ve sporda ahlaktan uzaklaşmanın rolü* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Yıldız, M., Şenel, E. ve Şahan, H. (2015). The relationship between prosocial and antisocial behaviors in sport, general self-efficacy and academic self-efficacy: Study in department of physical education and sport teacher education. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 1273–1278. Retrieved from <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3202>.

Yörükoğlu, A. (2021). *Çocuk ruh sağlığı: Çocuğun kişilik gelişimi, eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

Sevgili Genç Futbolcu,

Bu araştırma, genel olarak Genç futbolcuların algıladıkları ebeveynlik tarzlarının sporda antisosyal ve prososyala davranışları arasındaki ilişkinin belirleyebilmek amacıyla yapılmaktadır. Ölçekteki cümlelere doğru ya da yanlış cevap verme gibi bir durum söz konusu değildir. Burada sizden istenen ve önemli olan, bu cümlelerle ilgili görüşlerinizdir. Bu nedenle, gerçek ve samimi duygu ile düşüncelerinizi yansıtmanız son derece önemlidir. Ölçekteki yönergeleri dikkatle okuyarak lütfen her maddeyi yanıtlayınız. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Ulaş Sadık BARDAKÇI

MAKÜ Eğitim Bilimler Enstitüsü

1. Yaşınız:

() 14 () 16 () 18

() 15 () 17 () 19

2. Oynadığı Takımın A Takımının Lig Statüsü:

() Profesyonel Lig

() Amatör Lig

3. Kaç Yıldır Lisanslı Futbol Oynuyorsunuz:

() 1-3 Yıl

() 3-6 Yıl

() 6 Yıl ve üzeri

4. Futbolcunun Aile Durumu Hakkında Bilgiler:

() Anne Sağ () Anne Ölü

() Baba Sağ () Baba Ölü

() Anne ve Baba Beraber Yaşıyor

() Anne ve Baba Ayrı Yaşıyor

EK-2

Anne-Baba Algı Ölçeği

Bu sezonda yarışmalar esnasında, Ben...	Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Oldukça Sık
Takım arkadaşşıma olumlu geribildirim verdim (güzel pas!.., iyi hareket!.. gibi).					
Rakibimi eleştirdim.					
Takım arkadaşşımla tartıştım.					
Yere düşen rakibime yardım ettim.					
Rakibime kasten faul yaptım.					
Rakibim sakatlandığında oyunun durmasını istedim.					
Takım arkadaşşıma kötü söz söyledim.					
Takım arkadaşşıma cesaretlendirdim.					
Bana yapılan faulün intikamını aldım.					
Sakatlanan rakibime yardım ettim.					
Takım arkadaşşıma eleştirdim.					
Takım arkadaşşıma yapıcı geribildirim verdim (daha ileride durmalısın!.. gibi).					
Rakibimi öfkelenlendirmeye çalıştım.					
Takım arkadaşşıma küfür ettim.					
Takım arkadaşşıma iyi oynadığı için tebrik ettim.					
Rakibimi sakatlamaya çalıştım.					
Bilerek rakibimin dikkatini dağıttım.					
Takım arkadaşşıma kötü performansından dolayı tepki gösterdim.					
Oyun kurallarına aykırı davrandım.					
Agresif hareketlerimle rakibimin gözünü korkuttum.					

ANNENİZ İLE İLİŞKİNİZ						
	Tamamen Yanlış	Nadiren Yanlış	Kısmen Yanlış	Ne Doğru Ne Yanlış	Nadiren Doğru	Kısmen Doğru
01. Annem, herhangi bir konuda benim neler hissettiğimi anlar.						
02. Annem, bana sıklıkla nasıl bir yaşam sürdürmem gerektiğini anlatır.						
03. Annem benimle konuşmak için zaman ayırır.						
04. Annem beni olduğum gibi kabul eder ve sever.						
05. Annem mümkün oldukça kendi seçimlerimi yapmama izin verir.						
06. Annemin beni çok fazla düşünmediği kanısındayım						
07. Annem bana olan sevgisini açıkça ifade eder.						
08. Herhangi bir sorun yaşadığımda annem benim düşüncelerimi ve görüşlerimi dinler.						
09. Annem benimle birlikte olmak için yeterince zaman ayırır.						
10. Annem bana kendimi özel hissettirir.						
11. Annem kendim için kararlar almama izin verir.						
12. Annem genellikle benimle ilgilenmeyecek kadar meşguldür.						
13. Annem, genellikle benim düşünceleri mi kabul etmez ve onaylamaz.						
14. Annem, bir şeyi onun istediği şekilde yapmam konusunda ısrarcı davranır.						
15. Annem, yaşadığım sorunlarla pek ilgili değildir.						
16. Annem, genellikle beni gördüğünde mutlu olur.						
17. Annem, genellikle benim bakış açımdan olaylara bakmaya çalışır.						
18. Annem, bana yardımcı olmak için zaman ve enerji harcar.						
19. Annem, kendi kararlarımı almamda bana yardımcı olur.						
20. Annemin benimle ilgili hayal kırıklığı yaşadığını düşünüyorum.						
21. Annem, benim birçok ihtiyacıma yeterince duyarlı değildir.						

BABANIZ İLE İLİŞKİNİZ							
	Tamamen Yanlış	Nadiren Yanlış	Kısmen Yanlış	Ne Doğru Ne Yanlış	Nadiren Doğru	Kısmen Doğru	
01. Babam, herhangi bir konuda benim neler hissettiğimi anlar.							
02. Babam, bana sıklıkla nasıl bir yaşam sürdürmem gerektiğini anlatır.							
03. Babam benimle konuşmak için zaman ayırır.							
04. Babam beni olduğum gibi kabul eder ve sever.							
05. Babam mümkün oldukça kendi seçimlerimi yapmama izin verir.							
06. Babamın beni çok fazla düşünmediği kanısındayım.							
07. Babam bana olan sevgisini açıkça ifade eder.							
08. Herhangi bir sorun yaşadığımda babam benim düşüncelerimi ve görüşlerimi dinler.							
09. Babam benimle birlikte olmak için yeterince zaman ayırır.							
10. Babam bana kendimi özel hissettirir.							
11. Babam kendim için kararlar almama izin verir.							
12. Babam genellikle benimle ilgilenmeyecek kadar meşguldür.							
13. Babam, genellikle benim düşünceleri mi kabul etmez ve onaylamaz.							
14. Babam, bir şeyi onun istediği şekilde yapmam konusunda ısrarcı davranır.							
15. Babam, yaşadığım sorunlarla pek ilgili değildir.							
16. Babam, genellikle beni gördüğünde mutlu olur.							
17. Babam, genellikle benim bakış açımdan olaylara bakmaya çalışır							
18. Babam bana yardımcı olmak için zaman ve enerji harcar.							
19. Babam, kendi kararlarımı almamda bana yardımcı olur.							
20. Babamın benimle ilgili hayal kırıklığı yaşadığını düşünüyorum.							
21. Babam, benim birçok ihtiyacıma yeterince duyarlı değildir.							

EK-3

Araştırma Projesi Değerlendirme Raporu

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi: 15.04.2020 Çarşamba

Toplantı No:2020/4

Karar No: GO 2020/103

Üniversitemiz Spor Bilimleri Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ULAŞ'ın sorumlu araştırmacı olduğu, *"Genç Futbolcuların Algıladıkları Ebeveynlik Tarzlarının Sporda Antisosyal ve Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

(Başkan)
Prof. Dr. Yakup YILDIRIM
(Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi)

(Katılmadı)
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin APALI
(Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi)

(Katılmadı)
Dr. Öğr. Üyesi Sibel ŞENTÜRK
(Bucak Sağ. Y.O Öğretim Üyesi)

(Katılmadı)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Buğra HAMŞIOĞLU
(İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Öğretim Üyesi)

Dr. Öğr. Üyesi Sema ÖZMERT ERGİN
(Sağlık Bilimleri Fak. Öğretim Üyesi)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 15100-BURDUR
Telefon : 0-248-213 1276 / Faks: 0-248-213 12 74

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ulaş Sadık BARDAKÇI

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Teknolojisi Yüksek Okulu
Rekreasyon Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve
Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar: Burdur Belediyesi

